

УНИВЕРЗИТЕТ У ИСТОЧНОМ САРАЈЕВУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ СОЮЗ ЮРИСТОВ, МОСКВА

СРПСКО УДРУЖЕЊЕ ЗА КРИВИЧНОПРАВНУ
ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ, БЕОГРАД

ИНСТИТУТ ЗА КРИМИНОЛОШКА И СОЦИОЛОШКА
ИСТРАЖИВАЊА, БЕОГРАД

ЗБОРНИК САЖЕТАКА

„Изазови правном систему“

COLLECTION OF ABSTRACTS

“Challenges to the legal system“

Научни скуп, одржан 24. октобра 2020. год. на Палама

УДК 34(048.3)

ISBN 978-99938-57-52-5

Источно Сарајево, 2020.

UNIVERSITY OF EAST SARAJEVO
FACULTY OF LAW

and

INTERNATIONAL UNION OF LAWYERS, MOSCOW

SERBIAN ASSOCIATION FOR CRIMINAL LEGAL THEORY
AND PRACTICE, BELGRADE

INSTITUTE OF CRIMINOLOGICAL & SOCIOLOGICAL
RESEARCH, BELGRADE

COLLECTION OF ABSTRACTS

“Challenges to the Legal System“

ЗБОРНИК САЖЕТАКА

„Изазови правном систему“

Scientific conference, held in Pale, 24 October 2020

UDC 34(048.3)

ISBN 978-99938-57-52-5

East Sarajevo, 2020

ЗБОРНИК САЖЕТАКА

са

IX Научног скупа поводом Дана Правног факултета
који је у организацији
Правног факултета Универзитета у Источном Сарајеву,
и суорганизацији
Међународног савеза правника, Москва,
Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу, Београд, и
Института за криминолошка и социолошка истраживања, Београд
одржан 24. октобра 2020. год. на Палама, на тему:

„ИЗАЗОВИ ПРАВНОМ СИСТЕМУ“

Издавач

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву
Алексе Шантића 3, 71420 Пале
тел. 00387 57 226 609 / факс 00387 57 226 892
<http://www.pravni.ues.rs.ba> / dekanat@pravni.ues.rs.ba

За издавача

Проф. др Горан Марковић, декан

Приредио

Доц. др Димитрије Ћеранић,
продекан за научно-истраживачки рад

Лектор и коректор за српски језик

Проф. др Нина Милановић

Лектор и коректор за енглески језик

Мр Нинослава Радић, наставник страног језика

Техничка припрема

Доц. др Димитрије Ћеранић
Виши асистент Ђорђе Перишић, мр

Штампа

Графички студио „Dis Copy“
Пале

Тираж

40 примјерака

COLLECTION OF ABSTRACTS

The 9th Scientific Conference „Challenges to the Legal System“
held on the occasion of the Day of the Faculty of Law,
in cooperation with the International Union of Lawyers, Moscow,
the Serbian Association for Criminal Legal Theory and Practice, Belgrade,
and the Institute of Criminological & Sociological Research, Belgrade,
on 24 October 2020, in Pale

Publisher

Faculty of Law, University of East Sarajevo
Alekse Šantića Str. 3, 71420 Pale
phone. 00387 57 226 609 / fax 00387 57 226 892
<http://www.pravni.ues.rs.ba> / dekanat@pravni.ues.rs.ba

For the Publisher

Associate Professor Goran Marković, dean

Edited by

Assistant Professor Dimitrije Čeranić,
Vice Dean for Scientific Research

Proofreading for the Serbian language

Associate Professor Nina Milanović

Proofreading for the English language

Ninoslava Radić, MA (Linguistics), English language teacher

Technical preparation

Associate Professor Dimitrije Čeranić
Senior Teaching Assistant Đorđe Perišić

Printing

Studio „Dis Copy“
Pale

Circulation

40 copies

**ЈАВНОПРАВНА ОБЛАСТ 1 (Уставно право
и Теорија државе и права) /
PUBLIC LAW SECTION I (Constitutional Law
and Theory of State and Law)**

Академик проф. др Рајко Кузмановић

Предсједник академије наука и умјетности
Републике Српске

ОПШТИ И ПРАВНИ СТАНДАРДИ И ЊИХОВО НАРУШАВАЊЕ

Рад разматра утврђивање и значај општих и правних стандарда и њихово нарушавање. Стандарди представљају мјере или обрасце људских активности и понашања у одређеним областима друштвеног живота, који су настали дуготрајним вршењем. Они умногосте подсјећају на правне норме, јер регулишу одређене области; иза њих стоји држава, а људи их се морају придржавати. Очигледно је да су стандарди настали паралелно са правом и из потребе да постоје у свим уређеним друштвима. Темелји стандарда настали су у доба грчке и римске цивилизације. У старој Грчкој стандарди су заживјели као филозофска, а у старом Риму као правна категорија. Главно упориште стварања стандарда у Грчкој била је филозофија Хорација и Хераклита. Хорације је утврдио да је мјера кључни стандард, па пише: „Има нека мјера у стварима, гдје постоје одређене границе преко којих ни с оне, ни с ове стране не могу постојати право и правда“. О мјери, као правном и општем стандарду, писали су и други филозофи и научници – у Риму Улипијан, у старој Грчкој Хераклит, али и многи други теоретичари филозофије права у разним стапама развоја друштва. Стандарди су све до данас настајали и нестајали. Они битни и трајни су остајали, па их се временом много акумулирало. Међу њима су и правни стандарди. Правни теоретичари покушали су да правне стандарде сврстају у три групе (врсте). Прву групу чине општи стандарди, који су политичко-правне и духовне природе. Друга група обухвата уставноправне стандарде, а у трећу групу сврстани су законски и подзаконски акти. Стандарди се јављају у цијелом свијету и у свим областима друштвеног живота. Да нема права, правних норми и правних стандарда, свијет би био у хаосу. Данас је општеприхваћено да су уставни и законски стандарди најзначајнији и њих се углавном придржавају грађани, уставне и организације. Ипак, многи стандарди се нарушавају, па се доводи у питање правна и општа сигурност грађана.

Кључне ријечи: Држава; Право; Стандарди; Филозофија; Филозофи; Мјера; Закони и др.

Проф. др Радомир В. Лукић

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

УЛОГА УСТАВНИХ СУДОВА У ОРГАНИЗАЦИЈИ ДРЖАВНЕ ВЛАСТИ

1. Најновији догађаји у Пољској и Мађарској, а Пољској посебно, у погледу места, улоге и значаја уставног суда у организацији државне власти као да изнова рађају потребу да се још једном баци поглед на та веома значајна питања. Ова, мора да се каже, у сваком случају посебна врста судова у свој начелно одређеној улози чувара устава и уставности (а тиме на неки начин и државе) креће се од свог постанка између две крајње границе. На једној страни стоји могућност да се уставни суд благодарећи некој врсти поседовања компетенц-компетенц надлежности самостално уздигне у свеопштег контролора законодавца, па на тај начин и посредно у вршиоца народне суверености, а на другој страни је „бежање“ од контроле уставности закона (и тамо где то надлежност допушта, контроле законитости подзаконских општих аката), на темељу неке врсте „аутоцензуре“. Прописани лекови за прво – самоограничење и избегавање решавања тзв. политичких питања, те законско уређивање поступка и одлука уставних судова – и за друго – примерена самосвест судија уставних судова о улози уставног судства и одмерен приступ у контроли уставности закона, често нису довољни да оба проблематична става уставних судова.

2. Такве појаве доводе до сукоба законодавца, који је често и уставотворац, и уставног суда, те политичких странкака и дела јавног мњења и уставног суда, што најчешће иде на штету уставности и законитости, па тиме и стабилности државног и правног поретка.

3. Преиспитивање улоге уставних судова, анализа њихове праксе, тражење њихове јуриспруденције једно је од средстава да се пронађе излаз из таквих сукоба.

Кључне речи: Уставно судство; Уставност; Законитост; Самоограничење; Компетенц-компетенц надлежност; Уставотворац; Законодавац.

Prof. dr Mirjana Nadaždin Defterdarević

Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru

PRIVRŽENOST PRAVNIM VRIJEDNOSTIMA KAO ODGOVOR NA PRAVNE IZAZOVE

Pravo je kulturna pojava, nastala kao svjesni odgovor na izazove društvene stvarnosti, kao izraz potrebe organizovane zajednice da aktuelnu (i buduću) društvenu datost normira kao zadatost, te čineći je izvjesnom osigura svoju egzistenciju. Cilj prava tako i sam postaje izazov.

Pravni sistem treba osigurati kontinuitet u diskontinuitetu i izvjesnost u neizvjesnosti. Određeno svojim osnovnim i često konkurentski organizovanim elementima (svojom ontološkom uslovljenošću, svojim vrijednosno-teleološkim aspektom i svojom normativnošću), pravo je odgovor na izazov koji mu je inherentan našlo u svom aksiološkom aspektu – u pravnim vrijednostima.

Društvena stvarnost je dinamičan aspekt prava podložan permanentnom mijenjanju što se nužno odražava i u aspektu normativnosti. Jedino za aksiološki aspekt prava možemo konstatovati izvjesni stepen konstantnosti i konzistentnosti. Ta konstantnost i konzistentnost su još uvijek dovoljno elastične da materijalnim i formalnim pravnim vrijednostima osiguraju dovoljno širok okvir za evolutivni hermeneutički pristup njihovom sadržaju (pa samim tim i izvjesnu nužnu mjeru dinamičnosti), ali su, sa druge strane, i dovoljno pouzdane da u pravu osiguraju izvjesnost perpetuacije sadržaja pravnih vrijednosti kako je to još od vremena njegovog postanka pa sve do danas.

Normirajući i disciplinujući društvene odnose prema materijalnim pravnim vrijednostima slobode, mira, pravde, pravne sigurnosti i pretvarajući ih tako u pravne odnose, sistem pravnih normi teži koherentnosti-zakonitosti, potpunosti i određenosti, a ti zahtjevi kao formalni, vrijednosno pravni principi disciplinuju i stvaranje i primjenu pravnih normi.

Pravne vrijednosti tako postaju, što poduzeto istraživanje želi da potvrdi primjenom u prvom redu dogmatskog, aksiološkog i formalno-normativnog metoda, pouzdan oslonac pravnog sistema u nalaženju odgovora pred svim izazovima sa kojim se suočava.

Ključne riječi: Pravni system; Pravna norma; Pravni odnosi; Materijalne i formalne pravne vrijednosti.

Проф. др Дарко Симовић

Криминалистичко-полицијски универзитет, Београд

ДРЖАВНО–ЦРКВЕНО ПРАВО У СВЕТЛОСТИ ОДЛУКА УСТАВНОГ СУДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Уставом Републике Србије из 2006. године изричито је прокламовано начело световности државе. Будући да је реч о новини јер је у оквиру начела Устава изричито апострофирана световност државе, а да уједно нови устав није попут претходног предвидео могућност државе да материјално помаже верске заједнице, у теорији су се појавила два опречна мишљења. С једне стране, постоји уверење да је Устав предвидео систем строге одвојености државе и цркве, док с друге стране, доминира став да је у Србији установљен систем кооперативне одвојености државе и цркве. Уставни суд је у поступку нормативне контроле уставности Закона о црквама и верским заједницама прихватио гледиште о кооперативној одвојености државе и цркве. Ипак истицано је да су поједина законска решења очигледно неуставна. Као илустративан пример наводи се законско решење које предвиђа да држава пружа одговарајућу помоћ за извршење правноснажних одлука и пресуда које издају надлежни органи црква и верских заједница, на њихов захтев. Та чињеница може да укаже на то да је утицај цркве, у пракси, далеко снажнији него што је то примерено начелу световности државе. Неспорно је да у европским државама доминира концепт кооперативне одвојености државе и цркве, али уз препознатљив и све снажнији тренд измештања религије из јавне сфере у приватне животе појединаца. Супротно преовлађујућој траси кретања савременог конституционализма, али и својој досадашњој традицији, Република Србија се креће сасвим другим правцем који, помало и артифицијелно, допушта ширење религије у јавној сфери.

Кључне речи: Држава; Црква, Световност; Устав; Уставни суд; Република Србија.

Проф. др Слободан П. Орловић

Правни факултет Универзитета у Новом Саду

ПРАВНА И ПОЛИТИЧКА СВОЈСТВА ВЛАДЕ

У држави изграђеној на начелу поделе власти влада је орган извршне власти који је изабран на темељу политичке воље грађана пресликане на састав парламента. По својој природи влада је политички орган са положајем уређеним уставом, као и нижим правним актима. Политичка природа владе огледа се, пре свега, у њеном саставу – чланови владе су политичке личности, обично високи функционери политичких странака, као и у надлежности да води политику државе која има парламентарни систем власти. У вођењу државне политике влада сарађује са другим највишим политичким органима, парламентом и шефом државе.

Правно својство владе произлази најпре из чињенице да је њен положај уређен правним актима – уставом, законом и подзаконским прописима. Поред политичких влада, у одређеним случајевима образују се и трају одређено време владе неполитичког састава, сачињене од чланова који нису представници политичких странака. Такве владе мењају своју природу – од политичке у правну.

Поред наведених својстава владе (састав, надлежност, акти којима је уређен положај) у раду се анализирају и друга обележја владе која ће одредити закључак о природи тог органа власти: мандат, права према парламенту, одговорност, начин одлучивања. Анализа обележја владе не доводи само до закључка о природи тог органа, већ и до сазнања о превазиђености неких постулата парламентарне поделе власти, пре свега о одговорности владе према парламенту. Примери конкретних уставних система са односом законодавне и извршне власти допуњавају описану анализу.

Кључне речи: Влада, Политички орган; Подела власти; Извршна власт; Устав.

Prof. dr Jurij Toplak

Pravni fakultet Univerziteta u Mariboru

ŠTA SE DEŠAVA SA SLOBODOM IZRAŽAVANJA?

Svijet je usred velikih promjena u pogledu medija, informacija i slobode izražavanja. Poslije sto godina širenja područja slobode izražavanja i informisanja, posljednjih godina granice su se počele sužavati. *Google* nam ne prikazuje informacije koje tražimo nego one koje *Google* odluči da nam servira. Prikazivanjem nekih i sakrivanjem drugih članaka, *Google* utiče na javno mnjenje i izbore. *Twitter* i *Facebook* brišu ono što smatraju neprihvatljivim, a mogu zatvarati i profile ljudima, čime njihova ustavna prava nisu povrijeđena jer je odnos između internet platforme i korisnika privatni ugovorni odnos. Ove godine, Evropski sud za ljudska prava po prvi put je potvrdio da države mogu nekoj osobi zabraniti objavljivanje bilo čega u periodu od dvije godine. Godinama se smatralo da je alat protiv mržnje davanje više slobode ali posljednjih godina prevladalo je stanovište da govor mržnje ipak vrijedi zabraniti. Andras Sajó, nadzornik *Facebooka* i bivši potpredsjednik Evropskog suda za ljudska prava kaže da će ustavna garancija slobode govora postati irelevantna i da smo došli u dobu privatne cenzure, a *Jacob Rowbottom* iz *Oxforda* i bivši sudija Evropskog suda Boštjan M. Zupančič kažu da bi ljudima morali priznati prava i na internet platformama. U svom izlaganju, autor će predstaviti promjene koje su se desile posljednjih godina i mišljenja nekoliko glavnih istraživača slobode izražavanja.

Ključne riječi: Sloboda izražavanja; Sloboda govora; Privatna cenzura; Evropski sud za ljudska prava; *Google*; *Facebook*.

Проф. др Драган Батавељић

Правни факултет Универзитета у Крагујевцу

Академик проф. др Митар Лутовац

Универзитет Унион “Никола Тесла“, Факултет за пословни и
индустријски менаџмент, Београд

ПРАВНИ АСПЕКТ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ И ЊЕН УТИЦАЈ НА НАРУШАВАЊЕ ДРЖАВНЕ СУВЕРЕНОСТИ

Аутори у раду указују, најпре, на сам појам глобализације, тј. на њене корене, настанак, развој, значење и, посебно, њен утицај на савремене правне трендове у свету, светку економију, политику и светску заједницу уопште. Несумњиво је да нагли развој технологије, информатике, саобраћајне инфраструктуре свих видова, комуникационих средстава и слично (посебно у ХХИ веку), омогућавају изузетно брз пренос информација, проток људи, робе, услуга и капитала, што је до “јуче“ било незамисливо. Све је то изазвало значајне промене у савременом развијеном свету, који је постао главни носилац актуелног процеса глобализације. Наравно, овај процес има своје, како позитивне, тако и негативне појавне облике (форме), али је чињеница да је напред наведени технолошки напредак почетком трећег миленијума, допринео да свет у коме живимо многи виде као један јединствени систем или, како многи желе да кажу, као “глобално село“. Свакако, томе је посебно допринела чињеница да се веза између два субјекта, који се налазе на супротним деловима планете, данас, може успоставити у року од неколико секунди што, несумњиво, са напред наведеним карактеристикама глобализације, има позитиван ефекат и доводи до тога да она има значајан број присталица у свету. Међутим, савремена глобализација има и негативне последице, које се огледају у

нарушеној државној суверености, која настаје као резултат стварања система глобалног управљања. Овај систем доводи до ограничавања моћи националних држава, чиме се ствара основа за настанак једне нове наднационалне државе.

Кључне речи: Глобализација; Право; Политика; Економија; Државна сувереност; Свет, Глобално управљање; Власт.

Associate Professor Goran Marković, PhD
Faculty of Law, University of East Sarajevo

(S)ELECTION OF JUDGES – ARE WE READY TO CHALLENGE THE DOGMA?

The method of (s)election of judges is one of the most important legal and political issues, which influences not only the functioning of the judiciary, but also the prospects of the realization of the concept of rule of law. Despite the fact that comparative law recognizes different methods of selection of judges, the notion that they have to be independent of political elites often leads to constitutionalization of the method of selection by professional and formally independent bodies, such as judicial councils.

The purpose of this work is twofold. First, the author will make effort to analyze legal solutions in the comparative law, in order to get clear picture of possible methods of selection of judges since it is well known that comparative solutions are very different. Second, the author tends to discuss with the proponents of the notion of the selection of judges by the professional and independent bodies, as the only, or at least the most desirable, method of selection. The main ideas of this paper are as follows: 1) the judges exercise one of the functions of the state power, whose, at least formal, supreme bearer is people, according to the concept of the popular sovereignty; 2) therefore, the judges can not claim total independence in every segment of their election, fulfillment of competences, and responsibility, since they are a part of the state power formally subordinated to citizens; 3) although this is theoretically true, if selected by the judicial council, judges are not even formally, let alone in practice, responsible to anyone, which means that their independence transforms into their irresponsibility. Selection of judges by the judicial council contributes to the formation of the judicial caste, which is closed in itself, and insensitive to criticism and influences from outside.

On the other side, it is true that the election of judges by the parliament is dangerous because the political elites could decisively influence the process of election. Although the judges cannot be totally independent, it is equally unacceptable and contrary to the very nature of their function to be dependent on the political elites. Therefore, the author of this paper advocates the idea which is based on the election of judges by the parliament, possibly by qualified majority, and for the term which is longer than the one of the parliament. In this way not every parliament would get the chance to elect its “own” judges. However, the parliament could elect judges only on the basis of the list of candidates submitted by the judicial council. Therefore, two institutions would limit and control each other in the process of election.

Key words: Judges; Judicial power; Judicial council; Parliament.

Prof. dr Zlatan Begić

Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli

KONSTITUTIVNOST NARODA U KONTEKSTU PRAKSE EVROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA I USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE

Princip konstitutivnosti naroda uspostavljen je Vašingtonskim mirovnim sporazumom i Opštim okvirnim sporazumom za mir u BiH kao dominantan princip ustavne organizacije i uspostavljanja odnosa u Bosni i Hercegovini. Tumačenje domašaja ovog principa dato je kroz praksu Ustavnog suda BiH, u skladu sa kojom su se razvijali odnosi i institucije u Bosni i Hercegovini u postdejtonskom periodu. Međutim, ovaj princip onemogućava ostvarivanje biračkih prava građana koji ne pripadaju konstitutivnim narodima, ali i građanima BiH koji pripadaju kategoriji konstitutivnih naroda. To je potvrđeno i presudama Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu, koji je utvrdio povredu ovih prava i odnosnih odredbi Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i njenih Protokola. U tom smislu, nameće se pitanje obaveze na usaglašavanje unutrašnjeg pravnog poretka Bosne i Hercegovine sa Evropskom konvencijom i njenim Protokolima, pitanje odnosa Ustavnog suda BiH prema praksi Evropskog suda za ljudska prava te, u konačnom, mogućnost transformacije principa konstitutivnosti naroda uspostavljanjem ustavnih mehanizama kolektivne jednakosti etničkih skupina u BiH koji bi bili usklađeni sa evropskim pravnim naslijeđem i evropskim standardima, što je problematika kojom se bavi ovaj rad.

Ključne riječi: Konstitutivnost naroda; Evropski sud za ljudska prava; Ustavni sud BiH; Ustav BiH; Biračko pravo; Reforma.

Проф. др Маја Настић

Правни факултет Универзитета у Нишу

ЉУДСКА ПРАВА И СЛОБОДЕ У ВАНРЕДНОМ СТАЊУ

Епидемија коронавируса представља својеврстан изазов за здравствене системе земаља широм света. Но, чини се да ништа мањи изазови нису и када су у питању правни системи, посебно режим важења људских права. У новонасталим околностима свака држава настојала је да пронађе што ефикаснији одговор. Имајући у виду да епидемијска оболевања људи могу бити разлог за увођење ванредног стања, у фокусу рада биће режим важења људских права.

Када говоримо о важењу људских права током ванредног стања, можемо уочити три категорије устава: једну, чине они које ово питање не помињу или га препуштају законодавном регулисању (устави Белгије, Данске, Италије, Словачке); други устави (Аустрије, Грчке, Литваније, Малте, Холандије) наводе права која могу бити ограничена током ванредног стања; и трећа група устава (устави Бугарске, Пољске, Хрватске, Мађарске, Словеније) наводе права од којих се не може одступити.

Устав Србије (2006) утврђује следећи оквир важења људских и мањинских права у ванредном стању:

- када Народна скупштина није у могућности да се састане, мере којима се одступа од људских и мањинских права може прописати Влада, уредбом, уз супотпис председника Републике;
- одступања су дозвољена само у обиму у којем је то неопходно;
- мере одступања не смеју да доведу до разликовања на основу расе, пола, језика, вероисповести, националне припадности или друштвеног порекла.

Намера је да уставни оквир ванредног стања и важења људских права у овим околностима доведемо у везу са

практичном димензијом остваривања. Наиме, ванредно стање није само правни феномен, већ је често присутна и политичка димензија. Стога, одговарајући уставноправни оквир не мора бити увек гаранција успешног спровођења у пракси. У раду ћемо покушати да одговоримо на питање да ли решења у Уставу Србије имају капацитет да уставну кризу и поремећај у уставном систему изазван факторима који су довели до увођења ванредног стања, разреше на уставан начин и у оквиру уставних институција.

Кључне речи: Људска права; Устав; Ванредно стање; Принцип пропорционалности.

Associate Professor Dženeta Omerdić, PhD

Faculty of Law, University of Tuzla

**STATE RESPONSIBILITY FOR DISTANCING
ITSELF FROM DEMOCRACY, HUMAN RIGHTS
AND THE RULE OF LAW: CASE OF BOSNIA AND
HERZEGOVINA**

The state has the task to protect its citizens, at the national and international level, and to ensure full and consistent implementation of fundamental human rights and freedoms. The task of state authorities is to enable, within its competencies, full and effective implementation of the principle of the rule of law, and to allow all individuals to participate in process of creation and achievement of human rights and fundamental freedoms. However, the state will be able to continue fulfilling its international obligations only if its internal state and legal system is based on the principle of the rule of law, which is characteristic for modern democratic regimes. State whose national legal system is determined by discrimination of its own citizens can hardly participate equally in decision-making at the regional or international level.

Under provisions of the Dayton Agreement, Bosnia and Herzegovina is "located" between authoritarian and democratic public spheres, because the constitutional provisions at the same time proclaim the idea of the rule of law, on the one hand, while, on the other hand, the enjoyment of basic human rights and fundamental freedoms is denied to wider range of subjects. The author of this article will analyze and explicate the elements of the rule of law. Special emphasis will be put on the categories of human rights that move B&H society away from the idea of the rule of law.

Stabilization and Association Agreement (SAA) confirmed the goals of accession in order to support the efforts of B&H in strengthening, democracy and rule of law, which should contribute to political, institutional and economic stability in B&H, and region as

well. Especially emphasized is the analysis of the B&H institutions and their normative, professional and infrastructure capabilities and abilities to guarantee realization of the basic democratic principles, in order to, respecting the principle of *pacta sunt servanda*, undertake all the necessary activities to strengthen the principle of rule of law in B&H. Having in mind specific “position” of some crucial regional and international conventions in the legal system of Bosnia and Herzegovina, author will analyze the responsibility of the state for normative and factual distancing from democracy, human rights and the rule of law.

Key words: Legal state; The rule of law; Human rights and freedoms; Bosnia and Herzegovina; Discrimination; Citizen; State responsibility.

Проф. Д-р Зоран Јовановски

Воена академија „Генерал Михаило Апостолски“, Скопје
Република Северна Македонија

КОНТРОЛА НА УСТАВНОСТА И ЗАКОНИТОСТА НА ОПШТИ АКТИ НА ПРАВНИ ЛИЦА СО ЈАВНИ ОВЛАСТУВАЊА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Во услови каде остварувањето на работи од јавен интерес под еднакви услови во материјална и нематеријална смисла (јавни овластувања) како функции на државата се доверуваат на посебни правни лица, се соочуваме со постоење на правни лица со јавни овластувања. Како самостојни тела, нивното воспоставување како и нивните јавни овластувања се регулирани со закон, и имајќи предвид дека ваквите овластувања им даваат авторитет на власт, така и за нив важат правилата што се однесуваат на органите на власта.

Со цел да се избегнат можни злоупотреби и повреди на законот, неопходно е вршењето на јавното овластување целосно да се регулира со закон, а вршењето на функциите да се одвива на одговорен и транспарентен начин. Имајќи предвид дека се воспоставени од Владата, истата има правото да врши надзор над законитоста на работата на субјектот на кого му се доверени тие јавни овластувања.

Во Република Северна Македонија во моментот работат осум правни лица со јавно овластување, формирани и регулирани со посебни закони, а со статус на правно лице и работат на национално ниво. Од овие осум, четири се фондови, два се совети, едно е воспоставено како агенција и еднокако институт.

Со цел да се обезбеди уставноста и законитоста на општите акти на државните органи, уставните и другите правни лица, истата се врши преку дополнителниот надзор како вид правен надзор. Доколку дојде до таков случај, и доколку органот во спроведување на надзорот увиди материјална или формална незаконитост на актот, ќе ја отпочне постапката за усогласување со законот.

Клучни зборови: Правни лица; Јавни овластувања; Надзор; Контрола; Општи акти.

Assistant Professor Damir Banović, PhD
 Faculty of Law, University of Sarajevo

THE CONCEPT OF LAW – WHAT CAN LEGAL THEORY AND POSITIVE LAW TELL US?

“Few questions concerning human society have been asked with such persistence and answered by serious thinkers in so many diverse, strange and even paradoxical ways as the question ‘What is law?’” (Hart 1). Law is a social creation through which social relations are guided and regulated (element of normativity), which emerges, changes and is applied institutionally (element of institutionality), is supported by state coercion (element of coercion), and through which, at least implicitly, certain values are realised or which contains the minimum scope of natural law (peace, security, freedom, equality). Law is *positive law*, it has been established by the authority of public power; it is a product of human will and has no roots either in nature or transcendence, it is rather a result of a unanimous agreement of associated individuals. Law is an artificial creation of man for the purpose of personal benefit; law manifests its rational and technical supremacy over nature (modernist understanding of law). Legal nature of a regulation depends on (1) its form and (2) authority of the enactor, not on its contents (contrary to natural law understanding). The presence of a *sanction* enables the establishment of the legal nature of rules; force does not make the law, but law cannot be imagined without the force of legitimate authorities. Consequently, constitutional law, international law, transnational law, or subnational legal forms are not law in its pure form, but rather peripheral, law-like phenomena.

The main endeavour of the following pages is to offer the reader an insight into the selected theories of law which ultimately influence different definitions of law. These definitions have not only theoretical but also practical value. Finally, a section will be dedicated to a comparative description of different creators of law (legislature), as well as judiciary bodies which, by applying and interpreting it, also create law.

Key words: Positive law; Theories of law; Concept of validity; Law in practice.

Доц. др Милош Прица

Правни факултет Универзитета у Нишу

ОДНОС ЗАКОНА О ОПШТЕМ УПРАВНОМ ПОСТУПКУ И ДРУГИХ ЗАКОНА

У правном поретку постоје системски и посебни закони. Системски закони су они закони који на целовит начин уређују једну област правног поретка, док посебни закони то не чине, следствено чему системски закони јесу и општи закони. Посебан закон према општем закону може стајати у режиму правне подређености али и у режиму правне упућености, из чега произлази разлика између непосредне, супсидијарне и сходне примене општег закона.

Закон о општем управном поступку је системски закон у правном поретку, имајући у виду да је њиме на целовит начин уређена област управнопроцесног законодавства. У погледу односа Закона о општем управном поступку и других системских процесних закона, примењује се режим правне упућености, нипошто режим правне подређености (нпр. сходна примена Закона о парничном поступку у управном поступку). С друге стране, Закон о општем управном поступку као општи закон према многобројним посебним законима стоји у режиму непосредне, супсидијарне и сходне примене властитих одредаба. Наше је настојање да у чланку објаснимо разлику између, непосредне, супсидијарне и сходне примене Закона о општем управном поступку, особито имајући у виду да у правној литератури није изложена разлика између сходне и супсидијарне примене закона. Јер, сходна примена није исто што и супсидијарна примена општег закона. Сходна примена означава примену општег закона саобразно природи односа између правила правног поступка и материје правног уређивања, док би супсидијарна примена подразумевала примену општег закона у свим питањима која нису уређена посебним законом.

Кључне речи: Закон о општем управном поступку; Системски закони; Општи закони; Посебни закони; Непосредна примена општег закона; Супсидијарна примена општег закона; Сходна примена општег закона.

Доц. др Милан Пилиповић

Правни факултет Универзитета у Бањој Луци

КОХАБИТАЦИЈА И СПОЉНА ПОЛИТИКА У ПАРЛАМЕНТАРНИМ ДРЖАВАМА – ПРИМЈЕР РЕПУБЛИКЕ ХРВАТСКЕ И РЕПУБЛИКЕ СЈЕВЕРНЕ МАКЕДОНИЈЕ

Појам кохабитације означава појаву политичког суживота до којег долази између председника републике и председника владе који припадају различитим и супротстављеним политичким опцијама, тј. када је парламентарна већина која подржава владу истовремено опозиција председнику републике. У литератури, појам кохабитације, веже се за француски полупредседнички систем власти, о чему ће бити ријечи у првом дијелу рада. Државе настале на простору Југославије према својој организацији власти су парламентарне, а не полупредседничке републике француског модела, па неки писци сматрају да се у таквим државама појмовно одређење кохабитације не може примијенити у свом уобичајеном смислу. Међутим, аутор запажа да се код држава насталих на подручју Југославије, не би смјеле занемарити двије чињенице. Прво, за разлику од многих европских парламентарних земаља у којима се шеф државе бира у парламенту, у новонасталим државама председник републике се бира на непосредним изборима што му даје већи легитимитет, јача његову политичку позицију. Друго, поједини председници, као нпр. хрватски или македонски имају релативно веће ингеренције него нпр. италијански председник, или шпански или шведски краљ, који су само симболи државног суверенитета. Аутор зато сматра да се појам кохабитације у свом теоријском значењу може користити за ситуацију која је више пута постојала у Хрватској и Македонији, када је непосредно изабрани шеф државе изворно припадао једној политичкој опцији, а владу, односно парламентарну већину која је изабрала владу, чинила друга политичка опција, што је предмет другог

дијела рада. Посматра се и анализира корелација односа председника владе и председника републике, односно (не)функционисање извршне власти ове двије државе у околностима кохабитације са акцентом на спољну политику. Циљ рада је да се у таквим околностима освијетли улога председника републике и председника владе у домену спољне политике, међународних односа и просеца евроинтеграција. Аутор закључује да је у Хрватској кохабитација у доброј мјери била успјешна, док је у Македонији постојало доста несугласица и конфликта између председника републике и председника владе, који су истовремено били и лидери две највеће, међусобно, супротстављене политичке странке, што је доводило до уставно-политичке кризе у земљи. Пракса показује да стварно функционисање власти у условима кохабитације увијек, на крају, зависи о карактерима носиоца појединих функција и о њиховом разумијевању властите уставноправне позиције и политичке културе.

Кључне ријечи: Кохабитација; Председник републике; Влада; Хрватска; Македонија; Спољна политика

Doc. dr. Lejla Balić

Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu

POLUOTVORENE LISTE I KOMPENZACIJSKI MANDATI U IZBORNOM SISTEMU BiH – PREDNOSTI I NEDOSTACI

Izborni sistem predstavlja jedan od temeljnih instituta savremenih demokratskih država, bez kojeg nije moguće ostvariti legitimitet vlasti. Radi se o sistemu pravnih normi kojima se uređuje izbor predstavničkih tijela, kao i najvažnijih nosilaca izvršne vlasti (predsjednika države). Međutim, izbori nisu samo instrument kojim se uređuje sastav zakonodavnog tijela, već se rješenja izbornog zakonodavstva reflektuju na ukupan politički sistem, njegovu stabilnost, odnos između izvršne i zakonodavne vlasti, te na stranački sistem. U tom smislu, svakako je najvažniji model izbornog sistema, odnosno da li se raspodjela osvojenih glasova u mandate vrši u skladu sa većinskim ili proporcionalnim izbornim sistemom. U Bosni i Hercegovini prihvaćen je jedan od modela proporcionalnog izbornog sistema, kojim se nastoji osigurati politički pluralizam i predstavljanje svih segmenata složenog bosanskohercegovačkog društva. Izorno zakonodavstvo BiH sadrži neke od tipičnih elemenata proporcionalnih izbornih sistema, kao što su izborni prag i tzv. poluotvorene liste, ali i rješenja kao što su kompenzacijski mandati koja nisu česti u uporednom pravu. Jedno od načela izbornog prava Bosne i Hercegovine je i načelo slobodnog mandata, koje je jednako i u slučaju da je kandidat/kinja neposredno osvojila mandat, ali i kod kompenzacijskih mandata kada kandidati/kinje ulaze u najviša predstavnička tijela sa neznatnim brojem glasova. Politička praksa u Bosni i Hercegovini pokazuje da su na različitim nivoima vlasti ne tako rijetki „prebjezi“ iz jedne u drugu političku stranku, a koji su često ključni za postizanje parlamentarne većine. Cilj ovoga rada je sagledati koncept slobodnog mandata u bh zakonodavstvu, analizom prednosti i nedostataka sistema poluotvorenih listi i kompenzacijskih

mandata, sa posebnim osvrtom na reprezentativnost i legitimnost izabranih predstavnika (posebno kod kompenzacijskih mandata), pitanja zastupljenosti manjina i spolova, kao i ulogu političkih stranaka u izborima.

Ključne riječi: Izborni sistem; Izborna zakonodavstvo Bosne i Hercegovine; Kompenzacijski mandat; Izborne liste; Slobodni mandat.

Асистент Брано Хаџи Стевић, ма

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ХАРТОВО ПОИМАЊЕ ОДНОСА ПРАВА И МОРАЛА У КОНТЕКСТУ ПРАВНОГ РАСУЂИВАЊА

Аутор у рад анализира један аспект односа права и морала у теоријској мисли Херберта Харта – онај који се тиче расуђивања судије у сложеним случајевима, када нарочито долази до изражаја питање правне квалификације. У таквим случајевима у највећој мјери је видљива дијалектичка природа правног расуђивања, будући да судија до рационалне одлуке долази ваљаном аргументацијом а не простом дедукцијом. Најпознатији по својој тези о немању нужне везе између права и морала, Харт је истицао да у сложеним случајевима, које он назива случајевима из полусјенке, судија расуђује тако што има на уму концепцију о томе какво право треба да буде, али да то није знак да постоји нужна веза између права и морала, будући да је ријеч „треба“ указује само на то да постоје нека мјерила критике, која нису нужно морална мјерила. Аутор ће да настоји да анализира његов став и утврди да ли је Харт заиста раздвајао право од морала, каква је веза између природе права и морала, те шта у ствари, по Хартовом мишљењу, подразумеје свијест о томе какво право треба да буде.

Кључне ријечи: Сложени случајеви; Правна квалификација; Дијалектичко расуђивање; Право и морал.

**ЈАВНОПРАВНА ОБЛАСТ 2 (Међународно
јавно право, Финансијско право, Управно
право и Радно право) /
PUBLIC LAW SECTION II (International
Public Law, Administrative Law, Financial Law,
and Labour Law)**

Full Professor Milenko Kreća, PhD

Faculty of Law, University of Belgrade

ARE THERE EXCEPTIONS TO THE JUS STANDI REQUIREMENT BEFORE THE INTERNATIONAL COURT OF JUSTICE? – A CRITICAL APPRAISAL OF THE JUDGMENT IN CROATIA/SERBIA CASE

The author discusses the interpretation of jus standi requirement by the International Court of Justice in the case concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. FR of Yugoslavia/Serbia).

He finds out that the position of the Court in that regard taken in Case regarding legality of Use of Force instituted by FR Yugoslavia against ten NATO members is in sharp contradiction to its position in Croatia/FRY/Serbia case.

In the later judgment the Court, in fact, has formulated an exception to the jus standi requirement on the basis of combined effects of the few considerations:

1. the so-called Mavrommatis rule;
2. principle of sound administration of justice;
3. principle competence de la competence, and
4. seisin of the Court.

The author comes to the conclusion that none of the arguments forwarded is not capable to serve as the basis for the exception to the mandatory requirement of jus standi and that, accordingly, the position of the Court in Croatia/Serbia Case seems dictated by extra-legal consideration.

Key words: Jus standi; International Court of Justice; Croatia-/FRY/Serbia case

Академик проф. др Борис Кривокапић

Руска академија природних наука – РАЕН
(Социјалноекономско и правно одељење), Москва
Пословни и правни факултет, Универзитет “Унион – Никола
Тесла”, Београд
Правни факултет, Самарски национални универзитет “С. П.
Корољов”, Самара

ПЕРСПЕКТИВЕ МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА

Већ сада се може претпоставити да су пред нама прекомпоновање међународне заједнице, појава нових субјеката међународних односа, револуционарни продори у науци и технологији, масовно коришћење вештачке интелигенције итд. Стога и занимљиво питање: у ком правцу ће се кретати развој међународног права? Рад има девет делова. У првом је дат осврт на глобализацију, интернационализацију и регионализацију и њихов значај за међународно право, као и на његов утицај на те процесе. Други део бави се субјектима међународног права – државама, квазидржавама, међународним организацијама, квазимеђународним организацијама, субјектима *sui generis*, појединцима, групама и човечанством. У наредна два дела размотрени су очекивани правци развоја међународног законодавства (извора међународног права) и међународних судова. Пети део је посвећен космичком праву које ће доживети прави бум, упоредо са новом фазом освајања космоса и, нарочито, почетком његове колонизације. Пошто није реално веровати да ће нестати ратови, наредни део чланка бави се правом оружаних сукоба. Седми део укратко указује да ће промене доживети и друге области међународног права. Осми део посвећен је проблему фрагментализације међународног права, а последњи, девети, кризи и доследном поштовању међународног права.

Кључне речи: Међународно право; Глобализација; Интернационализација; Регионализација; Субјекти међународног права; Међународни судови; Космичко право; XXI век.

Проф. др Бранко Ђерић

Економски факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ДЕМОКРАТИЈА, ВЛАДАВИНА ПРАВА И ПОВЈЕРЕЊЕ У ПРАВНИ СИСТЕМ

Питање функционисања правног система, и изазова пред њим данас је интригантно питање поготово у регијама или земљама гдје је и успон и пропадање државе, у историјском контексту гледано, имало низ специфичних обиљежја. Треба се сјетити неких атентата, револуција, ратова, имплозије система друге Југославије, да се више не набраја. Осим тога, ваља имати у виду да је политички и државни живот Балкана у цјелини био одувијек, па и данас, под будним оком великих сила и њихових интереса. Све то, посматрано заједно са компликованим унутрашњим односима у појединим земљама, па и у Босни и Херцеговини, има утицаја на свакодневне и свеукупне прилике битне за оцјену мјеста и улоге правног система и његових домета. Произлази да овдје данас правни систем има неупоредиво више проблема и изазова. Овдје је све изазов за правни систем: прво је живот, његова безбједност па и пуко преживљавање изазов за правни систем. Али ништа мањи изазов не представља ни образовање правника, економија права, инклузивност правних институција, изградња државе као јавног добра, тврдо подређени положај правног система политичком систему па све до јавних набавки, реституције, криминала и корупције, правосуђа, националне и економске безбједности, итд. Вријеме јури, а проблеми се не рјешавају потребном брзином. Људима остаје да, умјесто очекивања од правног система, гледају у небо, у звијезде, које су одувијек биле неки знаци наде.

Политички, правни и економски систем у нас никако да се европеизују, спрегну и синхронизују у функцији општег добра у времену обољелом од разних болести, зала и ризика. Разумије се централно питање у овом контексту је изградња повјерења у

правни систем. То повјерење је његово погонско гориво. Владавина права битно одређује повјерење према правном систему, а развој демократије у друштву општу претпоставку за владавину закона. Али, зашто је повјерење у правни систем на ниској грани? Јесмо ли ми достојни демократије и владавине права? Неким од ових изазова бавићемо се у овом раду.

Кључне ријечи: Политички, правни и економски систем; Држава као јавно добро; Инклузивност институција и политика; Повјерење у правни систем; Демократија; Владавина права; Корупција; Криминал; Национална и економска безбједност.

Проф. др Гордана Илић-Попов

Правни факултет Универзитета у Београду

Проректор Универзитета у Београду

ФАКТОР УСПЕШНОГ ОПОРЕЗИВАЊА – ИНТЕГРИТЕТ ПОРЕСКИХ СЛУЖБЕНИКА И ПОРЕСКИХ ОБВЕЗНИКА

Ефикасност и правичност у опорезивању предуслови су да држава има добар порески систем, који ће омогућити, наплатом пореза и других фискалних дажбина, њено функционисање. Такође, обухватност, прецизност, одређеност и транспарентност одредби пореских прописа олакшавају њихову примену у пракси, значајно смањују простор за различита тумачења и обезбеђују већу правну сигурност. За постизање фискалних, али и других циљева опорезивања (економских, социјалних, еколошких и других) потребно је, међутим, да се остваре и неки неправни елементи. Сматрамо да обе стране порескоправног односа, и пореска администрација и порески обвезници, током сваке фазе пореског поступка (утврђивања пореза, његове наплате и пореске контроле) морају да покажу свој лични и професионални интегритет. Интегритет сваке особе подразумева њено понашање, али и оно што стоји у позадини таквог понашања. Интегритет не значи да порески обвезник треба да плати већи износ пореза од оног који закон прописује. Али, да ли се за лице може рећи да има интегритет – и као особа и као порески обвезник, уколико (незаконито или нелегитимно) избегава да плати порез, а у исто време користи јавна добра која се, управо, финансирају из пореских и других јавних прихода (које обезбеђују савесни порески обвезници). Интегритет укључује моралне вредности пореског обвезника, свест о (индиректним) обавезама према другим обвезницима, којима ће, због тога што он не измирује своје пореске обавезе и тако умањује јавне приходе буџета, бити смањен квалитет јавних

добара. Интегритет (лични и професионални) мора да постоји и код оних лица која треба да примењују пореске законе. Он искључује било који вид коруптивног понашања пореских службеника, подразумева њихово поштење, једнаку примену пореских закона према свим пореским обвезницима, поштовање достојанства сваког пореског обвезника. Мишљења смо да, посебно у временима када моралне вредности и интегритет постају за појединце „превазиђене“ или „релативне“ категорије у свим сферама друштвеног живота, треба инсистирати на њиховом развијању, јер је то један од значајних фактора успешног опорезивања, али и подизања укупне друштвене свести о обавезама према друштву и другим људима.

Кључне речи: Интегритет; Опорезивање; Пореска администрација; Порески обвезник; Порески морал.

Проф. др Зоран Лончар

Правни факултет Универзитета у Новом Саду

ЕВРОПСКИ СТАНДАРДИ У УПРАВНОМ ПОСТУПКУ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Босна и Херцеговина једина је држава у региону која није суштински изменила своје управно-процесно законодавство. На нивоу, не само Босне и Херцеговине (Закон о управном поступку, "Службени гласник БиХ", бр. 29/2002, 12/2004, 88/2007, 93/2009, 41/2013 и 53/2016), већ и Федерације БиХ (Закон о управном поступку, "Службене новине ФБиХ", бр. 2/1998 и 48/1999) и Републике Српске (Закон о општем управном поступку, "Службени гласник РС", бр. 13/2002, 87/2007, 50/2010 и 66/2018), као и Дистрикта Брчко (Закон о управном поступку Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, "Службени гласник Брчко Дистрикта БиХ", бр. 48/2011, 21/2018 и 23/2019) у управном поступку се данас још увек примењују прописи засновани на концепту старог југословенског Закона о општем управном поступку из 1956. године. Без обзира на то што се југословенски модел управног поступка у великој мери показао успешним током вишедеценијске примене и у бројним државама насталим од бивших југословенских република, основна слабост данашњег управно-процесног законодавства у Босни и Херцеговини се огледа у неостваривању европских стандарда услед застарелог законодавства. Неки од најважнијих европских стандарда везаних за рад управе, попут принципа сразмерности, легитимних очекивања, доследности и обавештавања јавности, као и института јединственог управног места (*points of single contact*), гарантног акта, а посебно електронског вида општења органа и странака, још увек немају своју примену у раду управе у Босни и Херцеговини. Стога би се приликом предстојеће законодавне реформе управног поступка о њима морало повести рачуна, и то не само да би били формално прописани, већ пре

свега ваљано правно уређени, како би се могли успешно применити у управној пракси.

Поред увођења новина које би представљале европске стандарде у раду управе, могло би се размислити и о ревизији одређених процесних правила одавно успостављених у управном поступку, с циљем повећања ефикасности и економичности поступка, а посебно побољшања процесног положаја странака. У том смислу пажњу би требало усмерити, пре свега, на обавезно покретање поступка по службеној дужности посебним актом надлежног органа, измени рокова у случају ћутања управе, као и правила о решавању по жалби због ћутања управе, измени правила о лицу овлашћеном за одлучивање у управном поступку, накнади трошкова за правно заступање странке, правним могућности за поступање првостепеног органа по жалби и обавези првостепеног органа да одговори на све жалбене наводе, као и преиспитивању система ванредних правних средстава, и појединих разлога за њихову употребу итд.

Кључне речи: Управни поступак; Европски стандарди; Органи управе; Реформа управног поступка

Prof. dr. sc. Tunjica Petrašević

Doc. dr. sc. Dunja Duić

Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Juraja Strossmayera u Osijeku

STANDARDI ZAŠTITE LJUDSKIH PRAVA U PODRUČJU ZAŠTITE OSOBNIH PODATAKA: STRASSBOURG VS. LUXEMBOURG

Države članice Europske unije su sve redom i članice Vijeće Europe i potpisnice Europske konvencija o ljudskim pravima (dalje: Konvencija). Svaka od ove dvije međunarodne organizacije ima svoj katalog ljudskih prava. Premda je Konvencija, kao dokument Vijeća Europe, poslužila kao uzorak za izradu Povelje o temeljnim pravima Europske unije (dalje: Povelja) nerijetko dva „europska“ suda (Europski sud za ljudska prava i Sud EU) zauzimaju oprečna stajališta u pogledu zaštite istog temeljnog ljudskog prava i slobode. Nije jasno trebaju li nacionalni sudovi u slučaju kolizije prakse dvaju europskih sudova dati prioritet stajalištima suda u Strassbourgu ili suda Luxemburgu. Cilj ovoga rada je analizirati situacije kada dva „europska“ suda zauzimaju stajališta oko zaštite istog temeljnog prava ili slobode, konkretno rad će se baviti pitanjima zaštite osobnih podataka.

U prvom dijelu opisati će se odnosom dvaju „europskih“ sudova. U drugom dijelu rada analizirati će se odabrani predmeti iz sudske prakse Suda EU i Europskog suda za ljudska prava vezani uz područje zaštite osobnih podataka. U posljednjem dijelu rada se daju zaključne napomene.

Ključne riječi: Europska Unija; Vijeće Europe; Europska konvencija za ljudska prava; Povelja o temeljnim pravima EU; Ljudska prava; Zaštita osobnih podataka.

Проф. др Зоран Јовановић

Правни факултет Универзитета у Крагујевцу

ОСВРТ НА ИНСТИТУЦИЈУ ЛОКАЛНОГ ЗАШТИТНИКА ГРАЂАНА

Заштитник грађана представља једну од најзначајнијих институција у области заштите људских права и основних слобода. Специфичан по својој правној природи, као независно тело, Заштитник грађана или Омбудсман, поред тога што пружа заштиту грађанима у остваривању њихових права, остварује и значај утицај на рад органа управе. Наиме, у његове послове спада и контрола рада органа државне управе, као и оних недржавних субјеката којима су поверена јавна овлашћења. Поред Заштитника грађана на државном нивоу, Законом о локалној самоуправи омогућено је и јединицама локалне самоуправе да установљавају локалне омбудсмане. Ова посебна врста омбудсмана обавља истоветне задатке као и Заштитник грађана, али је превасходно усмерена на повреду прописа и општих аката јединице локалне самоуправе. Имајући у виду значај локалне самоуправе за нормално одвијање друштвених токова и потребу заштите људских права и интереса и на локалном нивоу, овај рад ће бити посвећен положају, улози и пословима локалног омбудсмана. Поред тога, анализа ће обухватити и новију праксу ове институције.

Кључне речи: Управно право; Заштитник грађана; Људска права; Локална самоуправа; Управна пракса.

Доц. др Александар Мартиновић

Правни факултет Универзитета у Новом Саду

О НЕКИМ АСПЕКТИМА УЛОГЕ ОРГАНА УПРАВЕ У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ТАЈНИХ ПОДАТАКА

Под појмом тајног податка, у смислу позитивног права Републике Србије, подразумева се податак од интереса за Републику Србију, који је законом или другим прописом донетим у складу са законом одређен и означен одређеним степеном тајности, а који се односи на територијални интегритет и сувереност, заштиту уставног поретка, људских и мањинских права и слобода, националну и јавну безбедност, одбрану, унутрашње и спољне послове. Правни режим заштите тајних података има управно-правни карактер и спада у тзв. посебни део управног права. Сертификат, односно дозвола за приступ тајним подацима доносе се по правилима општег управног поступка и представљају специфичну врсту управног акта. Против решења надлежног органа, које је донето поводом захтева за приступ тајним подацима, може се изјавити жалба министру правде, док се против коначног решења министра правде може покренути управни спор. Улога органа управе у области заштите тајних података нарочито долази до изражаја када је реч о безбедносној провери правних субјеката (физичких и правних лица) који су поднели захтев за приступ тајним подацима. У Републици Србији ту проверу врше органи државне управе: Безбедносно-информативна агенција, Министарство унутрашњих послова и Војнобезбедносна агенција, при чему БИА врши безбедносну проверу за приступ тајним подацима који имају степен тајности „ДРЖАВНА ТАЈНА“ и „СТРОГО ПОВЕРЉИВО“, МУП за приступ тајним подацима који имају степен тајности „ПОВЕРЉИВО“ и „ИНТЕРНО“, док ВБА врши безбедносну проверу за приступ свим тајним подацима који се односе на рад и надлежности Министарства одбране и Војске Србије.

Кључне речи: Тајни податак; Органи управе; Посебни део управног права; Управни поступак; Управни спор.

Доц. др Радислав Лале

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ПОСЕБНА РАДНОПРАВНА ЗАШТИТА МЛАДИХ НА РАДУ И У ВЕЗИ СА РАДОМ

Запослене жене, млађи радници, болесни радници и инвалиди уживају посебну заштиту на раду. Та заштита је предвиђена у правним документима међународног и домаћег радног права. У раду ће се систематично разматрати питање посебне заштите млађих радника с обзиром на њихову животну доб и томе адекватну психофизичку и менталну зрелост. Наиме, ради се о дјечи и омладини старости испод 18 година живота, јер је доња старосна граница за заснивање радног односа 15 година живота. У питању су малољетна лица која могу бити изложена штетном дејству услова рада и код којих нарочито тешки и опасни послови (послови са посебним условима рада) могу оставити негативне посљедице по њихов развој.

Кључне ријечи: Радноправни однос; Заштита младих у радном односу; Радна способност; Услови за заснивање радног односа.

Доц. др Сања Голијанин

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

УТИЦАЈ СУДСКЕ ПРАКСЕ НА УПРАВНО ЗАКОНОДАВСТВО

У процесу реформи и модернизације управног законодавства одређени значај и улогу имала је судска пракса. У том смислу, аутор анализира степен утицаја судске праксе на постојеће реформе националног управно-процесног законодавства. Посебна пажња посвећена је степену усаглашености домаћих законских рјешења са Конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода (чл. 6, ст. 1). Указано је на досадашњу праксу Европског суда за људска права и домаћих судова у вези са контролом управне дјелатности с циљем да се утврди на који начин и у којој мјери је управносудска пракса утицала на промјене у управном поступку и управном спору у Босни и Херцеговини. Анализиран је утицај судске праксе на измјене управног законодавства иу другим државама чланицама Савјета Европе (Србији, Хрватској, Аустрији, Њемачкој и др.).

Кључне ријечи: Судска пракса; Управни спор; Управни поступак; Европска конвенција о људским правима.

Доц. др Јелена Старчевић

Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву
Министарство за научнотехнолошки развој, високо образовање и информационо друштво Републике Српске

ИНСПЕКЦИЈСКИ НАДЗОР ПРЕМА НОВОМ ЗАКОНУ О УПРАВНОЈ ИНСПЕКЦИЈИ

Нови Закон о инспекцијама Републике Српске ступио је на снагу у марту 2020. године. Имајући у виду да једино управна инспекција, у складу са важећим позитивноправним прописима о уређењу републичких органа управе у Републици Српској, није у саставу Републичке управе за инспекцијске послове, те да је њен рад и до сада био уређен посебним законом, у октобру 2020. године ступио је на снагу и нови *lex specialis* којим је уређена организација и надлежност управне инспекције, начин рада, овлашћења, права и обавезе управних инспектора те поступак инспекцијског надзора управне инспекције. Разлози за његово доношење су, осим потребе за усклађивањем са Законом о инспекцијама, и отклањање уочених неправилности, потешкоћа и „правних празнина“ ранијег Закона о управној инспекцији из 2009. године. Новим законом се настоји обезбиједити цијеловитост и ефикасност рада управне инспекције, усклађивање са посебним законима у посебним управним областима које контролише управна инспекција, већи квалитет инспекцијског кадра, независност и транспарентност њиховог рада, те превентивно дјеловање инспекције и савјетодавна улога управних инспектора. У раду су презентоване новине у самом поступку инспекцијског надзора које доноси нови закон, те новине у погледу организације управне инспекције генерално као и упоредни преглед легислативних рјешења у овој области у земљама окружења.

Кључне ријечи: Инспекцијски надзор; Управна инспекција; Управни поступак.

Assistant Professor Sanja Kreštalica, PhD
Faculty of Law, University of East Sarajevo

MARGIN OF APPRECIATION DOCTRINE IN THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS CASE LAW: DOUBLE STANDARDS OR A FAIR PLAY?

Most international treaties protecting human rights authorize states to limit or abolish certain rights and freedoms when conditions are met. Although the term 'margin of appreciation' is not explicitly named in the European Convention nor the travaux préparatoires, the fact is that the Court, while interpreting certain provisions of the Convention, takes into account the particularity of the so-called public interest under the circumstances at hand and allows state authorities to make compromises in the form of restrictions of certain rights guaranteed by the Convention. Therefore, the margin of appreciation doctrine is most commonly defined in the works of leading theorists as a 'room for manoeuvre' recognized by national mechanisms in the application of the Convention. On the other hand, official lawyers often define the same concept as a 'valuable tool' created by the Court to more easily determine the scope of its competences.

This paper aims to question the margin of appreciation doctrine - the standards set by the mechanisms of supervision over the respect of certain international agreements. Since the European Court of Human Rights has gone furthest in this regard, by establishing appropriate standards for examining the necessity of the measures taken, we will devote our attention to the examples of the practice of this Court. Should the introduction of this standard by the Court be taken as a step forward in building an effective protection system or a step backward to violating legal security and equal protection for every individual?

It is beyond any doubt that the concept of the margin of appreciation decisively influences the shaping of case-law, as well as the implementation of the Convention in national frameworks. We are convinced that in societies composed of communities with different moral values, the struggles over the meaning of value terms are significantly reduced by the introduction of the margin of appreciation doctrine.

Key words: Margin of Appreciation; European Court of Human Rights; European Convention on Human Rights.

Др Стефан Андоновић, асистент са докторатом

Правни факултет Универзитета у Крагујевцу

ИЗАЗОВИ ПРИМЕНЕ ЗАКОНА О ЗАШТИТИ ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ ОД СТРАНЕ ОРГАНА УПРАВЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Нови Закон о заштити података о личности Републике Србије из 2018. године, донео је са собом значајне новине. Новине се односе на бројне институте, који до сада нису постојали у домаћем правном систему, као и на различите захтеве за усклађивање пословања бројних субјеката са новом регулативом. Имајући у виду да органи управе обрађују велики број података који се односе на грађане, и они потпадају под примену нових законских одредаба. Како органи управе имају другачију правну природу и обављају специфичне задатке у односу на остале субјекте на које се поменути закон примењује, отварају се бројна питања у вези са заштитом података о личности у оквирима органа управе. Због тога, овај рад испитује основне изазове и начине примене одређених института у вези са заштитом података о личности у односу на органе управе. Анализа ће обухватити однос општег управног поступка и посебних института из области заштите података.

Кључне речи: Управно право; Заштита података о личности; Закон о општем управном поступку; Закон о заштити података о личности.

Виши асистент Борђе Мариловић, мр

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

СЕКУНДАРНА И СЕКУНДАРНА СЕКУНДАРНА ПОРЕСКА ОБАВЕЗА У ПОРЕСКОМ ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Секундарна и секундарна секундарна пореска обавеза у пореском праву Републике Српске не представља плеоназам, него суштину новоуведеног правног института који ће, што аутор тврди у овом раду, представљати посебан изазов у примјени. Новим Законом о пореском поступку Републике Српске, који је ступио на снагу средином августа 2020. године, прописана је секундарна пореска обавеза, која обухвата како доспјелу а неизмирену пореску обавезу другог пореског обвезника, тако и доспјелу а неизмирену секундарну пореску обавезу другог пореског обвезника. То значи да је једна секундарна обавеза могући основ за постојање друге секундарне обавезе. У раду је приказан низ могућих проблема који ће се наметнути пореским органима и странкама у пореском поступку приликом примјене одредаба о секундарној пореској обавези. Аутор закључује да овај институт није требало прописати овако, иако подржава тежњу законодавца да додатно уреди овај процесни порески закон у погледу његових антиабузивних одредаба.

Кључне ријечи: Порески поступак; Секундарна пореска обавеза; Закон о пореском поступку; Одговорност.

Мр Милица Анђелић

Докторанд Правног факултета Универзитета Црне Горе,
Подгорица

КРИМИНАЛНОПОЛИТИЧКИ СТАВОВИ О ТРГОВИНИ ЉУДИМА И ЊИХОВ УТИЦАЈ НА МЕЂУНАРОДНО ЗАКОНОДАВСТВО

У овом раду аутор се бави криминалнополитичким ставовима о трговини људима и њиховим утицајем на међународно законодавство. Посебан предмет анализе јесу одређене недоумице, недоречености и нелогичности с којима се сријећу међународно и кривично право као механизми политике сузбијања трговине људима.

У првом дијелу рада, фокус је стављен на питање различитих вриједносних ставова око постојања слободе воље у проституцији. У другом дијелу рада говори се о радикалним и умјереним феминистичким ставовима и њиховом утицају на међународно законодавство. Једно од питања којима се аутор бави у трећем дијелу рада односи се на различите криминалнополитичке интересе разних држава на правцима кретања људи, што значи да би оно условљавало постојање различитих правних правила која уређују сузбијање трговине људима на међународно нивоу.

Аутор закључује да је неопходно обезбиједити сагледавање проблема трговине људима са различитих аспеката и указати на различите ставове, законодавне оквире и бројне конвенције које прописују забрану трговине људима, а све с циљем очувања основних људских права.

Кључне ријечи: Трговина људима; Међународно законодавство; Криминалнополитички ставови; Људска права.

Мр Милољуб Крунић

Министарство финансија и трезора БиХ, Сарајево

РЕГУЛАТИВНА ЛЕГИСЛАТИВА МЕЂУНАРОДНОГ ФИНАНСИРАЊА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ – ПРОБЛЕМИ И ИЗАЗОВИ

Путем међународних финансијских уговора жељело се, последњих деценија, поспјешити и усмјерити укупна привредна транзиција у Босни и Херцеговини. Међутим, након двадесет пет година види се да неке значајније привредне реформе нису ни почете, да је привредни раст у озбиљној кризи, а домаћа економија – за сада је називамо „ковид економија“ – пријети несагледивим и опасним посљедицама, како по извоз, радна мјеста, производњу, тако и по живот у цјелини. Ток екстерног финансирања земље и привреде често је „подешаван“ одлукама домаћих актера не водећи рачуна о природи тих инструмената и обавезама из међународних уговора.

У таквим околностима проблематизује се међузависност постигнутих резултата и квалитета и карактера регулативне легислативе тог дијела међународних економских односа. Уз то отварају се питања да ли је механизам регулације могао, и зашто није то учинио, правовремено препознати сметње и процијенити потенцијалне негативне учинке по земљу, а наполе питање одговорности и свих врста санкција за створено стање. У раду ће се покушати дати одговори на ова и нека друга питања из домена назначене теме рада, као и упутити читаоце на могућности да регулаторна легислатива из посматраног домена позитивније утиче и снажније и брже мијења тешку, тј. озбиљну економску позицију земље.

Кључне ријечи: Економски развој; Економска политика; Јавни дуг; Пословни амбијент; Легислатива јавног дуга; Конкурентска способност; Владавина права; Транзицијски учинак; Корупција.

**ГРАЂАНСКОПРАВНА И
ПРИВРЕДНОПРАВНА ОБЛАСТ /
CIVIL LAW AND CORPORATE LAW
SECTION**

Проф. др Гордана Станковић

Правни факултет Универзитета у Нишу

ЦИЉЕВИ И ДОМАШАЈ РЕФОРМЕ ИЗВРШНЕ ПРОЦЕДУРЕ

Поступак извршења као део грађанског судског поступка представља завршни акт остваривања постулиране правне заштите коју пружа држава, и законом уређену делатност којом се остварује правни поредак у фактичким животним односима. Спровођењем поступка извршења окончава се поступак за пружање правне заштите грађанских субјективних права тако што се принудним путем у законом регулисаном поступку спроводи у живот оно стање или право које је у претходно вођеном поступку правне заштите утврђено као законито. На тај начин остварује се нормативни правни поредак у фактичким животним односима јер се факта саображавају праву, реализује принцип легалитета и манифестује идеја о правној држави.

Поступак извршења као сегмент извршне процедуре представља показатељ степена реализације права у друштву. Неизвршавање судских одлука или одуговлачење поступка извршења представља сигуран знак опште кризе правног система и показатељ његовог нефункционисања и неефикасности. Из тог разлога реформа поступка извршења доста дуго један је од правнополитичких и правнотехничких приоритета националног процесног законодавства која треба да омогући не само непосредну, финалну и правичну заштиту грађанских субјективних права већ и пружање законите, квалитетне, ефективне и експедитивне правне заштите.

Иако реформа поступка извршења представља критичну тачку за успостављање законитости и владавине права ни трећи по реду закон којим је у новијој историји српске државности нормирана извршна судска процедура у домену грађанскоправних односа није повољно оцењен у стручној и научној јавности.

Кључне речи: Поступак извршења; Реформа поступка извршења.

Проф. др Бранко Мораит

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ЗАШТИТА ПРАВА ПОТРОШАЧА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ – СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ

У реферату се преиспитује да ли сложено уставноправно уређење Босне и Херцеговине може да одговори изазову имплементације потрошачког *acquis* ЕУ. Законодавство о заштити права потрошача развија се на нивоу БиХ, а истовремено и на нивоу ентитета, посебно Републике Српске која је донијела свој Закон о заштити потрошача. Право заштите потрошача на унутрашњем, босанско-херцеговачком тржишту, требало би да осигура једнаку правну заштиту босанско-херцеговачких потрошача, с једне стране, и да буде компатибилно стандардима и правцима развоја права потрошача на тржишту ЕУ, од пола милијарде потрошача.

Кључне ријечи: Устав; Потрошачки кодекс; Потрошачки *acquis* ЕУ; Унификација; Имплементација.

Проф. др Станка Стјепановић

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

Драженка Кудра, судија

Основни суд у Бања Луци

ДА ЛИ СЕ ДИВЉАЧ МОЖЕ СМАТРАТИ ОПАСНОМ СТВАРИ?

Корисник ловишта је у већини судских одлука проглашаван одговорним за штету насталу сударом аутомобила са дивљачи која се нашла на путу. У судским пресудама суд се обично позива на одредбу члана 173 Закона о облигационим односима тврдећи да је дивљач опасна ствар и да се због тога ради о објективној одговорности корисника ловишта. Противтужбени захтјеви ловачких удружења за накнаду штете усљед угинућа дивљачи у коју је ударио аутомобил се, по правилу, одбијају се позивајући се на одредбе члана 61 Закона о ловству Реп. Српске којим је прописано да се корисник ловишта може обештетити само уколико је неко бесправно убио дивљач. Према Правилнику о накнади штете причињене кориснику ловишта бесправним ловом, за дивљач оштећену или убијену у саобраћају накнаду плаћа учесник у саобраћају који је не поштујући саобраћајне прописе, својом кривицом, проузроковао саобраћајну несрећу. Ауторке, анализирајући првостепене и другостепене пресуде, указују на проблем одрживости става судске праксе да је дивљач на путу опасна ствар. Дају одговор на основно питање, да ли је дивљач уопште ствар (а самим тим се доводи у питање и да ли је опасна ствар). У раду се указује да је таквим ставом судске праксе дошло до оштећења ловачких удружења, а самим тим и до умањења средстава за основна улагања у његу и развој, не само ловостајем заштићене дивљачи, већ и свих врста дивљачи. Предлаже се измјена Закона о ловству којом би се посебно уредила одговорност за накнаду штете настале у саобраћајним

несрећама сударом аутомобила и дивљачи. Анализирају се и одредбе најновијих измјена Закона о ловству Румуније и предлаже се да се нека од тих рјешења усвоје и у законодавству Реп. Српске. Ауторке препоручују да те норме буду *lex specialis* у односу на одредбе чл. 173 ЗОО, које се не би примјењивале у случају одговорности за штету проистеклу из судара аутомобила и дивљачи.

Кључне ријечи: Објективна одговорност; Штета; Дивљач; Пут; Судар, Аутомобил.

Prof. dr. sc. Dagan Bolanča

Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu

**ODGOVORNOST ZA OŠTEĆENJE STVARI I
ONEČIŠĆENJE OKOLIŠA (ZAGAĐIVANJE
ŽIVOTNE SREDINE) PROUZROKOVANO BRODOM
(USPOREDBA PLOVIDBENOG ZAKONODAVSTVA
REPUBLIKE SRPSKE I REPUBLIKE HRVATSKE)**

U ovom se radu autor bavi pitanjem izvanugovorne odgovornosti za oštećenje (oštećene) stvari i onečišćenje (zagađivanje) okoliša (životne sredine) prouzrokovanih od strane broda (plovila). Analiziraju se rješenja Zakona o unutrašnjoj plovidbi Republike Srpske iz 2001. god., te se ona uspoređuju sa hrvatskom plovidbenom legislativom (Pomorski zakonik iz 2004. god. i Zakon o plovidbi i lukama unutarnjih voda iz 2007. god.). Naglašavaju se mnoge sličnosti, ali i neke bitne razlike uz zaključna razmatranja.

Ključne riječi: Brod; Odgovornost za oštećenje (oštećene) stvari; Odgovornost za onečišćenje (zagađivanje) okoliša (životne sredine); Republika Srpska; Republika Hrvatska.

Проф. др Валерија Шаула

Правни факултет Универзитета у Бањој Луци

АУТОНОМИЈА ВОЉЕ СТРАНА КАО ПОВЕЗНИЦА КОД УГОВОРА СА МЕЂУНАРОДНИМ ЕЛЕМЕНТОМ ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ ХАШКЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ ЗА МЕЂУНАРОДНО ПРИВАТНО ПРАВО

Опште је правило да код приватноправних уговора са међународним елементом стране могу својом вољом да одреде мјеродавно право. Аутономија воље страна је (субјективна) повезница која намеће обавезу за суд (арбитражу) да примијени право које су стране споразумно одредиле. Принцип који неспорно доминира у законодавству и пракси држава свијета, на први поглед, не доводи до проблема, нити дилема. Ипак, начин изражавања, начин примјене и ограничења аутономије воље нису идентично регулисана у законодавствима држава, па ни у међународним изворима које се баве овим питањем.

У жељи да испуне свој задатак предвиђен Статутом, државе окупљене у Хашку конференцију за међународно приватно право, посветиле су свој скоро 15 година дуг напор изради инструмента под називом Принципи о избору права код трговачких уговора са међународним елементом (скраћено „Хашки принципи“), публикованог 2015. године.

Без обзира на то што представљају тзв. „меко право“, тј. имају необавезујући карактер, значај Хашких принципа је свакако у томе што, имајући у виду ауторитет Хашке конференције и стручњака који су учествовали у његовој изради, исти представља *communis opinio doctorum* у поменутој области. Свака држава чланица Хашке конференције може да процијени у којој мјери је њено унутрашње законодавство сагласно принципима, те да исте искористи у сврхе уједначавања регулативе са окружењем. Хармонизација и координација

прописа је свакако један од начина избјегавања сукоба закона а тиме и свих посљедица до којих он нужно доводи.

Имајући у виду значај Хашких принципа за будуће кодификације релевантних прописа, овај рад се фокусира, не само на представљање најважнијих достигнућа у вези са аутономијом воље у раду Хашке конференције, него и на компарацију постојећих рјешења у законодавству Републике Српске са овим принципима.

Кључне ријечи: Аутономија воље; Хашка конференција за међународно приватно право; Хашки принципи; Закон о међународном приватном праву Републике Српске; Уговори са међународним елементом.

Проф. др Слободан И. Панов

Правни факултет Универзитета у Београду

ЗАКОН И(ЛИ СУДИЈА)

Право је сложен духовни и животни и свакојаки феномен и у супстанцијалном и у структуралном, архитектонском смислу. Најпре, посао законодавца има своје иманентне, скоро – тачније, увек а и чешће, неразрешиве противречности, од производње и контроле семантике, стилизација, мање или веће дистанце од логичког офсајда... Безпаузна, надмоћна маштовитост „правног живота“ чини сигурним губитником наум законодавца да у норми супсумира једнотипне или симилярне животне факте. Ту фантомску елегичност законодавца може да коригује ваљани судија и ваљана судска пракса која је савезник врлини (креативног, смисленог и праведног) тумачења норме.

Конкретизација норме има, изгледа, неизбежан проблем и у примени закона где улога судије може да има врло значајно место. Примена закона, који је круна смисла права може да зависи и од стручног, па и духовног профила, градуената самог или самих судија. У раду ћемо дати кроз неколико примера илустрацију конкретизација норме у судској пракси. Примери анализе су бирани по својој реткости, по потреби за оригиналним промишљањима, без, наравно, амбиције да репрезентује невесели, неузвишени, безпоносни тренутак права у оваквој цивилизацији која има боље мишљење о себи него што заслужује. Посматрано кроз оптику најминималније захтеваног демократског критеријума, поверење пука, раје, грађанки и грађана, правних субјектица и субјеката, стање правосудног система свакако није на дику и није хармонизовано са смислом права као, дизајниране илузије, вапаја за правдом.

Кључне речи: Закон; Судија; Право; Правда.

Проф. др Душко Медић
Судија Уставног суда Републике Српске,
Факултета правних наука Паневропског универзитета
„Апеирон“, Бања Лука

ТУЖБА ЗБОГ СМЕТАЊА ОДНОСНО УЗНЕМИРАВАЊА (НЕГАТОРНА СЛУЖБА)

Стварноправни аспект заштите права својине широко је заступљен у Закону о стварним правима Републике Српске. Свако је дужан да се уздржава од повреде права својине другог лица. Негаторна тужба (*actio negatoria*) је власничка тужба која се подиже у случају противправног узнемиравања власника. Оно се може извршити на разне начине. Узнемиравање може да се заснива на позитивној радњи (чињењу) или на неком пропуштању (нечињењу) одређеног лица да уради оно на што би, иначе, био обавезан. Ако тужени тврди да има право предузимати спорне радње, дужан је то и доказати. Да ли нека радња односно пропуштање представља узнемиравање одређује се зависно од околности сваког конкретног случаја. Само оно узнемиравање које онемогућава или у знатној мјери отежава дотадашње вршење својинских овлашћења је правно релевантно. Број радњи којима се оно може вршити фактички је неограничен. Најчешће се узнемиравање врши на непокретностима власника, али се то може десити и на покретним стварима. Највећи број узнемиравања својине власника непокретности потиче од прекомерних имисија које отежавају коришћење непокретности. Заштита од недопуштених имисија, по природи ствари, превазилази класичан грађанскоправни однос два субјекта, будући да се имисијама угрожава животна средина као колективно добро. Она се остварује специфичном негаторном тужбом (*sui generis*) која се разликује од обичне негаторне тужбе по кругу лица која могу тражити заштиту и по свом садржају. Право на подизање негаторне тужбе, као и осталих власничких тужби, не застаријева.

Кључне ријечи: Својина; Узнемиравање својине; Имисије; Животна средина.

Проф. др Наташа Стојановић,

Правни факултет Универзитета у Нишу

ЕВРОПСКИ ЗЕЛЕНИ ДОГОВОР И СТРАТЕГИЈА ОД „ЊИВЕ ДО ТРПЕЗЕ“, ЗА ПРАВЕДАН, ЗДРАВ И ЕКОЛОШКИ ПРИХВАТЉИВ ПРЕХРАМБЕНИ СИСТЕМ

Европска комисија, свесна опасности климатских промена и губитка биодиверзитета, проузрокованих, у првом реду, активностима људског рода, представила је европској, а и светској јавности 11. децембра 2019. године Европски зелени договор. Основни циљ овог правног документа јесте трансформација Европске уније у фер и просперитетно друштво са модерном, ефикасном и конкурентном економијом, где не постоји емисија гасова са ефектом стаклене баште у 2050. години и где економски раст није условљен употребом ресурса. Интегрални део Европског зеленог договора јесте и Стратегија од „њиве до трпезе“, за праведан, здрав и еколошки прихватљив прехранбени систем, од 20. маја 2020. године, којом се предвиђа читав сет мера и активности које државе, чланице Европске уније, морају да предузму како би се смањио штетни утицај пољопривредне производње на животно окружење и биолошку разноврсност. Поред тога, овом Стратегијом се тежи преласку на одржив прехранбени систем који гарантује сигурност у снабдевању храном и приступ здравим намирницама, уз истовремено обезбеђивање извора прихода свих актера који стварају у прехранбеном ланцу. Аутор у раду анализира решења, садржана у Стратегији од „њиве до трпезе“, осветљава њихове позитивне и негативне стране, стављајући у први план ефекте које она могу произвести на животну средину, здравље људи и биодиверзитет. Без обзира на то што Република Србија још није пуноправни члан Европске уније, аутор се у раду залаже за имплементацију еколошко-правних механизма, нормираних у овој Стратегији и у српском праву.

Кључне речи: Европски зелени договор; Стратегија од „њиве до трпезе“; Пољопривредна производња; Одржив прехранбени систем.

Проф. др Владимир Чоловић, научни саветник

Институт за упоредно право, Београд

ПАНДЕМИЈА КАО КАТАСТРОФАЛНИ РИЗИК – ИЗАЗОВ ЗА ДЕЛАТНОСТ ОСИГУРАЊА

Година 2020. ће бити упамћена по пандемији изазваној ширењем вируса корона која ће више година изазивати проблем економске заштите од последица насталих у свим сферама живота. Један од видова заштите од ове пандемије је и закључење уговора о осигурању. Са становишта осигурања, пандемија је катастрофални догађај, односно, катастрофални ризик. Катастрофални ризици су различити од стандардних ризика. Они имају своје посебности, а једна од њих је и делимична непредвидљивост како самог догађаја, тако и висине штете која може настати. Због тога је пандемија изазов за осигурање, с обзиром на то да осигуравајућа друштва немају довољан бонитет да „покрију“ овај ризик, односно, да накнаде штету која може настати његовим остварењем. Аутор у раду истиче карактеристике катастрофалних ризика, као и начине трансфера тих ризика на осигуравајућа друштва. Нарочито се истиче чињеница да се, код осигурања ових ризика, не може успоставити хомогена заједница ризика са довољним бројем осигурања на ширем простору. Самим тим, тешко је утврдити и адекватну премију осигурања, јер често долази до кумулација штета, које доводе до подношења великог броја одштетних захтева. Осим тога, у раду се посебна пажња поклања и особинама катастрофалних ризика. Истиче се да су ти ризици објективни – независни од човекове воље, затим, да су то технички ризици, јер се везују за последице одређених поступака. Ови ризици су и зависни, јер постоји њихова територијална повезаност. Веома је битно да осигуравачи могу да одреде степен вероватноће неког догађаја, па самим тим и штете. Код катастрофалног ризика као што је пандемија је

наведено теже учинити. Аутор анализира и облике трансфера ових ризика на осигуравајућа друштва. Осим осигурања, ти облици су и саосигурање и реосигурање. У раду се закључује да је неопходно суфинансирати премије и да су два облика тог суфинансирања – опште јавно финансирање и субвенције премија.

Кључне речи: Пандемија; Катастрофални ризик; Осигурање; Премија; Штета; Јавно финансирање.

Проф. др Драгица Живојиновић

Проф. др Нина Планојевић

Правни факултет Универзитета у Крагујевцу

АНТИЦИПИРАНЕ НАРЕДБЕ ПАЦИЈЕНАТА И СРОДНИ ПРАВНИ ИНСТИТУТИ

Антиципиране наредбе пацијената су изјаве воље путем којих појединци унапред одређују на примену којих медицинских интервенција пристају или ускраћују пристанак, за случај потоње неспособности да одлуку о томе самостално донесу. Ово је на европском правном простору релативно нов правни институт који још увек није заживео у свим правима, што је случај и са правом Србије, Републике Српске, али и правима већине држава насталих на простору бивше Југославије. Циљ овог рада је да се након указивања на правне темеље антиципираних наредби пацијената, утврђивања њиховог појма и кључних својстава, направи јасна дистинкција између овог и њему сродних правних института, односно института са којим може бити директно или индиректно повезан. Она је значајна због адекватног поимања и нормирања овог института који задира у најтананије сфере права личности – право на живот и право на достојанство. Са антиципираним наредбама пацијената у раду се пореде информисани пристанак, антиципирано пуномоћје и еутаназија. Ауторке налазе да између антиципираних наредби пацијената, информисаног пристанка и антиципираног пуномоћја има доста сличности које потичу отуда што имају идентичан основ – аутономију појединца и право човека на самоодређење, али и значајних разлика. По питању односа овог института и еутаназије, изводе закључак да еутаназија није примарни циљ антиципираних наредби пацијената, већ контрола над сопственим лечењем за случај губитка способности за пристанак и у крајњем, достојанствено живљење и старење.

Кључне речи: Антиципиране наредбе пацијената; Аутономија; Право на самоодређење; Информисани пристанак; Антиципирано пуномоћје; Еутаназија.

Associate Professor Dr. habil. Péter Mezei, PhD

Deputy Head of the Institute of Comparative Law and Legal Theory, University of Szeged (Hungary); Adjunct Professor (dosentti), University of Turku (Finland)

DIGITAL EXHAUSTION: A CONCEPT TO FURTHER SOCIAL JUSTICE IN A STREAMING-DOMINATED COPYRIGHT ECOSYSTEM

The role of copyright law in furthering social justice is blurred. On the one hand (and primarily), copyright law aims to guarantee a more or less exclusive protection for the benefit of creators and other contributors to the creative process (e.g. publishers, producers). On the other hand, copyright law also intends to strike a fair balance between the interests of various stakeholders, both for the benefit of individuals and the society as a whole. Such balancing tools include e.g. various limitations and exceptions (including the fair use doctrine in the US), the limited term of protection, procedural and fundamental rights based safeguards. Most often however, these balancing tools remain “objective” in nature, and apply to all members of a given class of stakeholders (e.g. rightholders, licensed or free users, consumers etc.). Copyright norms (and, occasionally, the lack of exclusive rights) often further socially desirable goals, e.g. strengthening the access to and preservation or dissemination of cultural goods; supporting creative re-uses of contents etc. These norms nevertheless lack “social justice” perspectives.

The *first sale or exhaustion doctrine* in copyright law intends to strike a fair balance between the property rights of owners of originals or copies of protectable subject matters on the one hand, and intellectual property rights of creators/licensees on the other hand. The doctrine stems from an analogue age (and was introduced by courts/accepted by legislation with an almost similar content both in the German Empire and the United States in the beginning of the 20th century). Its policy basis and its goals remain valid in a digital 21st century, too. Control over lawfully accessed copies of protectable

expressions by their acquirers is desirable. 21st century copyright laws (as well as rightholders and courts) seem to be, however, less ready to embrace a “digital exhaustion doctrine”.

Denying the existence of a digital first sale doctrine might be dogmatically easy. The dominance of streaming services over the market of tangible copies also tends to speak against such a doctrine. Indeed, any argument in favor of the digital avatar of the exhaustion doctrine requires verbal gymnastics. The spread of streaming services and the denial of a digital first sale doctrine nevertheless tend to replace one of the most historic and fundamental right of humans, namely, ownership interests with licenses. Such changes are socially undesirable. This presentation aims to highlight the goals and policy arguments in favor of a digital first sale doctrine. The application of the doctrine in the digital domain might guarantee social justice for the class of “lawful users” to preserve their rights to effectively control the fate of copies “purchased” in a digital format.

Key words: European Union; Copyright law; Digital exhaustion; Balance; Consumer protection; Social justice.

Проф. др Раденко Јотановић

Виши асистент Босиљка Чубриловић, ма

Правни факултет Универзитета у Бањој Луци

ПРАВНИ РЕЖИМ НА ОБЈЕКТУ У ИЗГРАДЊИ У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

На тржишту непокретности у Републици Српској веома су заступљени објекти у изградњи као предмети потпуног или дјелимичног правног располагања својином. Како се ради о тзв. будућој ствари, онда су отворена бројна практична питања на која јуриспруденција, легислатива и јудикатура нису понудиле адекватне одговоре. Посебно занимљиво питање односи се на могућност конституисања хипотеке на објекту у изградњу. Код објекта у изградњи, наиме, предмет хипотеке је земљишно-књижно тијело у цјелини, а у складу са начелом екстензивности хипотеке према којем она обухвата земљиште и све што се на земљишту налази (саграђено је на земљишту). Ово се нарочито односи на посебни дио објекта (етажна својина) као објекат хипотеке с обзиром на то да је диобу, односно етажирање могуће извршити тек након изградње објекта и добијања употребне дозволе. Све до тада, формалноправно није могуће правно располагање (пренос својине или конституисање хипотеке) посебним дијелом непокретности иако у пракси постоји и таква могућност путем забиљежбе постојања права из уговора, односно забиљежбе стицања првенственог реда (хипотека) у Катастру непокретности. У раду аутори кроз анализу постојеће легислативе указују на могућа рјешења у овој правној области.

Кључне ријечи: Непокретност; Хипотека; Објекат у изградњи; Посебан дио објекта у изградњи (етажна својина).

Doc. dr. sc. Ramajana Demirović

Prof. dr. sc. Anita Duraković

Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru

UTJECAJ PANDEMIJE NA DONOŠENJE ODLUKE O POVRATKU NEZAKONITO ODVEDENOG DJETETA U DRŽAVU NJEGOVOG UOBIČAJENOG BORAVIŠTA

Rad se bavi mogućim pravnim implikacijama pandemije iz perspektive međunarodnog porodičnog prava na primjeru slučaja prekograničnog odvođenja ili zadržavanja djece. Polazeći od pretpostavke da bi nadležni organi mogli u budućnosti koristiti pandemiju kao argument za donošenje odluke o odbijanju povratka djeteta u državu njegovog uobičajnog boravišta, autorice sa doktrinarnog i praktičnog aspekta analiziraju član 13. (b) Haške konvencije o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980. godine kojim je, između ostalog, normirano da sudski ili upravni organ države kojoj je upućen zahtjev za povratak nije dužan narediti povratak djeteta ako postoji ozbiljna opasnost da bi povratak izložio dijete fizičkoj opasnosti ili psihičkoj traumi ili na drugi način doveo dijete u nepovoljan položaj. Rad ima za cilj utvrditi u kojoj mjeri pandemija može utjecati na redefiniranje pojma „ozbiljne opasnosti“ i ukazati na moguće poteškoće pri njenom utvrđivanju u pojedinačnim slučajevima.

Ključne riječi: Pandemija; Ozbiljna opasnost; Odbijanje zahtjeva za povratak djeteta; Prekogranično odvođenje ili zadržavanje djeteta; Haška konvencija iz 1980. godine.

Prof. dr. sci. Boris Krešić

Ena Morankić, MA, student doktorskog studija

Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli

BIOMEDICINSKI POTPOMOGNUTA OPLODNJA U PRAVU FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Doda li se brzini razvoja tehnika biomedicinski potpomognute oplodnje, konzervativizam i tradicionalnost, etički i moralni diskurs, legislativi postaje jako teško da adekvatno pr prati i pod okriljem prava drži ovu oblast. U Federaciji Bosne i Hercegovine zakon kojim se reguliše medicinski pomognuta oplodnja donesen je tek 2018. godine, a usporede li se njegova, sa zakonskim rješenjima koja vrijede u okolnim državama, postavlja se pitanje da li domaći zakon vrijedi za jedan od restriktivnijih u ovoj oblasti? Složena pitanja poput određivanja kruga korisnika kojima je dostupan tretman liječenja postupcima medicinski pomognute oplodnje, dozvoljavanja provođenja postupaka *heterologne* ili samo *homologne* oplodnje, te uređivanje uvoza i izvoza spolnih ćelija, otvaraju mnoštvo etičkih, moralnih, socijalnih i drugih rasprava. Kako bi se dao adekvatan odgovor na ovo pitanje, neophodno je komparirati zakonska rješenja pozitivnog prava na domaćoj sceni, sa onima koji su na snazi u susjednim nam državama, a iz istog je razloga i poseban akcenat u radu stavljen na usporedbu onih rješenja koja se suštinski razlikuju. Predmet ovog istraživanja je otkrivanje i spoznaja relevantnih teorijskih ali i praktičnih reperkusija koje imaju zakonska rješenja u pogledu postupaka biomedicinski pomognute oplodnje.

Važnost ovog istraživanja ogleda se najprije u aktuelnosti teme koju tretira, s obzirom na to da su pitanja iz oblasti medicinskog prava goruća. Iz tog je razloga nužno pravilno usmjeravanje i razumijevanje materije, kako bi se odredio put daljim zakonskim izmjenama i unaprjeđenju zakonske regulative u ovoj oblasti na domaćoj sceni. Razumijevanje složenih pitanja i posljedica koje imaju važeća zakonska rješenja, u kombinaciji sa konstantnim rapidnim razvojem ove oblasti, od posebne su važnosti zbog toga što postaje izvjesno da će se domaći zakonodavac u budućnosti neminovno suočiti sa potrebom zakonskih izmjena i drugačije zakonske regulacije.

Ključne riječi: Medicinski potpomognuta oplodnja; Diskriminacija; Heterologna i homologna oplodnja; Spolne ćelije.

Assistant Professor Sinem Ogis, PhD

Yasar University, Turkey

APPLICATION OF POLITICAL RISK INSURANCE ON IMMIGRATION MATTERS AT SEA

Critiques have echoed over the years within the political spectrum about the governance of immigration. For instance, lately, the Dutch-flagged Sea Watch 3 has been stuck in the Mediterranean. After over two weeks at sea, the captain of the ship, Carola Rackete, decided she had no choice but to enter Italian waters illegally to bring the remaining 42 migrants to safety.

However, the shipmasters and captains often face difficulties when trying to disembark people at the nearest safe port. In legal theory, a shipmaster should be able to pick up those in distress at sea with confidence that the local Rescue Coordinating Centre (RCC) will assist him to disembark those rescued with the minimum of disruption to his voyage. In the meantime, the shipmaster has the duty to inform the shipowner or operator, agent, and ship's insurers, including the P&I Club, of the rescue. The shipmaster will also need to be ready to provide the RCC responsible for the search and rescue region (SAR) with the assisting ship's details including name, flag, the ship's owner, the ship's position and next intended port of call, current safety and security status and endurance with additional persons on board.

Nevertheless, there is currently no mechanism in place to ensure compensation in the case of delays, fines, loss or other expenses incurred, leaving shipowners to absorb the cost of SAR operations. Even though governments have an obligation to assist the ships (such as by coordinating and cooperating with the ship and releasing the shipowner from the obligation with a minimum further deviation from their intended voyage), until the time governments agree to cover the cost through state funded resources, the scale of the crisis has led the shipping industry to call for greater coverage for SAR.

In theory, the shipowner could be freed from the cost of the SAR by having a political risk insurance. Political risk insurance (PRI) covers political events, including the direct and indirect actions of host governments that negatively impact investments and are not properly compensated for.

The private market's PRI falls into two main categories: (i) political risk activities similar to that of the public insurers, such as coverage for investments in developing countries against expropriation, political violence, and other such risks; and (ii) developing country non-payment insurance covering contract frustration and default by governments.

In such cases, where the ship X deviated from the route for a SAR operation, unless such cost is covered by the government (in which the nearest and safest port is located), such cost then could be protected by PRI. Even though the main protection under PRI is given to the investors and financial institutions which possibly face loss of money because of political events, the understanding of insured person could be extended in a way that could involve shipowners. By doing so, the shipowner who had experienced a large financial loss (due to delay and cost of SAR or ext.), could protect himself against many of these risks. Providing this insurance also allows shipmaster's ability to operate smoothly for the rescue operations. Therefore, in this conference, the core objective of the research is determining the legal application of political risk insurance (PRI) into migrant rescue operations at sea.

Today, as mentioned before, for instance, in Italy, the so-called refugee crisis arose in the second half of 2013, with hundreds of thousands of people crossing the Mediterranean in order to arrive to Europe. In such a context, the question emerges as to how marine insurance policies have reacted to the increasing magnitude and complexity of mixed flows across the Mediterranean. For example, can deviation from the route be deemed necessary under marine insurance policy for a SAR operation? This work in fact will consider the question of how these emerging changes affected the insurance undertakings policy coverage.

Further, while providing an answer to this question, the work also suggests the extension of political risk insurance to immigrant rescue operations at sea. In the absence of a comprehensive principle,

shipowners might not give an approval to the shipmaster to pursue the SAR operation as he would not like to bear cost of such an operation. And unfortunately, inaction on migration worsens mass humanitarian catastrophes, modern slavery, and human trafficking. No comprehensive framework for handling immigration at sea has been developed so far and this work intends to suggest an insurance coverage in this regard and analyse the extent of current insurance policies and related cases. The incapacity of developing an answer to migration matters is putting at risk the immigrants' most fundamental human rights, mainly the right to live. This work aims to provide answers based on balanced responsibilities between the insured, the insurer and the governors.

Key words: Political risk insurance; Immigration; Deviation from route; Maritime law; Human rights law.

Доц. др Димитрије Ђеранић

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

СТИЦАЊЕ ПРЕДМЕТА ДОМАЋИНСТВА И ГРАЂАНСКО СРОДСТВО

Аутор у раду настоји да проучи однос насљедноправних правила којима се у појединим законодавствима уређује право на стицање предмета домаћинства са правилима којима се уређују правне посљедице заснивања и престанка грађанског сродства. Будући да је у неким правним системима предвиђено да заоставштину не чине предмети домаћинства мање вриједности који служе свакодневним потребама одређених лица, аутор поставља питање да ли се овим правом могу користити лица из грађанског сродства. Такође, у раду се настоји установити дејство могућег искључења и ограничења насљедних права усвојеника код непотпуног усвојења на стицање предмета домаћинства. Предмет проучавања су и посљедице утврђивања неважности акта о заснивању усвојења након смрти једног од лица из усвојеничког односа на стицање предмета домаћинства. Проучавајући постојећа законска рјешења у државама насталим на простору бивше Југославије, правну књижевност као и судску праксу, аутор даје одговоре на ова питања и даје приједлоге *de lege ferenda*. У раду је коришћен нормативни, упоредноправни, историјскоправни, али и социолошкоправни метод.

Кључне ријечи: Стицање предмета домаћинства; Грађанско сродство; Потпуно усвојење; Непотпуно усвојење.

Assistant Professor Svjetlana Ivanović, LL.D

Faculty of Law, University of East Sarajevo

COPYRIGHT ASPECTS OF DISTANCE EDUCATION

Digitalization process enables wide use of modern technologies in various segments of everyday life. One of the areas in which the application of digital technologies is of increasing importance is education. In addition to the classroom and traditional forms of teaching, we are increasingly witnessing the use of digital platforms and various tools, especially within certain forms of distance learning. Unfortunately, we have seen that digital education is not just a matter of choice, but sometimes, due to the crisis circumstances, becomes a matter of necessity. Each form of teaching implies the use of copyrighted works and other protected subject matter. Therefore, teaching in general, and distance education in particular, opens up a whole range of copyright-related questions. One of the key issues that are the subject of consideration in the paper is whether and to what extent it is possible to use protected content for teaching purposes, especially in the online environment. If the teaching takes place through certain online content sharing platforms, the question of service provider's liability for possible copyright infringement arises. There is a special form of copyright exceptions or limitations for the purpose of teaching, but it is not appropriate for digital teaching in all countries. EU Directive on copyright and related rights in the Digital Single Market prescribes copyright exception or limitation in order to allow the digital use of works and other subject matter in digital and cross-border teaching activities. The paper analyzes certain copyright exceptions and limitations for the purpose of education in domestic law and in European Union law.

Key words: Copyright. Related rights. Digital education. Exceptions and limitations.

Доц. др Душко М. Челић

Правни факултет Универзитета у Приштини,
са привременим седиштем у Косовској Митровици

ВИШЕСТРУКА УЗУРПАЦИЈА НЕПОКРЕТНОСТИ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ – ПОЈАВА ИЛИ „СИСТЕМ“?

У раду се анализира вишеструка/поновна узурпација непокретности које су већ једном или више пута раније биле предмет квазисудских или квазиправних поступака у којима је утврђено да су биле неправно заузимање. Рад је базиран на студији случаја – анализи коју је својевремено урадила Организација за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС), у вези са вишеструком узурпацијом непокретности којима је управљала „Косовска агенција за имовину“ („КАИ“). Реч је о непокретностима које су већ једном биле предмет поступка у коме је утврђено да су узурпирани и у којима су одлуке о ослобађању непокретности извршене а непокретности вољом власника, најчешће лица српске националности прогнаног са Косова и Метохије, привремено предате на управу „КАИ“.

На основу поменуте студије случаја, као и на основу додатног истраживања, аутор констатује да је поновно односно вишеструко узурпирање непокретности, широко распрострањена појава на Косову и Метохији, која се односи не само на непокретности којима управља „КАИ“, већ генерално на све непокретности, као и да су у највећем броју случајева међуетничког карактера, односно да се у 95 % случајева односе на непокретности чији су власници лица српске националности а узурпатори лица албанске националности.

Анализирајући делатност *de facto* власти на Косову и Метохији у погледу решавања случајева поновног/вишеструког неправног заузећа непокретности, аутор закључује да у предметним поступцима постоје озбиљни недостаци у

покретању, одлучивању и извршавању, што за последицу има грубо кршење права на мирно уживање имовине из чл. 1. протокола 1. Европске конвенције о људским правима. Штавише, у „кривичним поступцима“ није истицан њихов јасно изражен међуетнички карактер, није изречена ни једна казна затвора, нити је истицан имовинскоправни захтев за реституцију!?!

Чињенице до којих је аутор дошао у истраживачком поступку указују да поновна/вишеструка узурпација непокретности на Косову и Метохији, мање представља непожељну друштвену појаву а више има обележја системског етнички мотивисаног задирања у право својине.

Кључне речи: Поновна/вишеструка узурпација непокретности; Организација за европску безбедност и сарадњу; „Косовска агенција за Имовину“; Лица прогнана са Косова и Метохије; Етничка мотивисаност и димензија узурпација; Делатност *de facto* власти на Косову и Метохији.

Доц. др Дамјан Даниловић

Економски факултет Универзитета у Источном Сарајеву

МЕЂУНАРОДНИ СТЕЧАЈ БАНАКА У КОНТЕКСТУ УНЦИТРАЛ МОДЕЛ ЗАКОНА О ПРЕКОГРАНИЧНОЈ ИНСОЛВЕНТНОСТИ И ЈЕДИНСТВЕНОГ МЕХАНИЗМА РЕЗОЛУЦИЈЕ ЕУ

Аутор у овом раду анализира кључне аспекте међународног стечаја банака. Специфичност кредитно-депозитног пословања и интернационализација пословања чине банке подобним за изазивање негативних системских ефеката, услед чега се јавља потреба за консолидованим надзором над банкама. Тим трагом се долази до специфичних рјешења у погледу међународног стечаја банака. У односу на нефинансијске субјекте међународна надлежност стечаја банака је другачије регулисана, што је условило и особеност стечајне процедуре, која би се требала спроводити по принципу универзализма. Међународни стечај банака ће бити анализиран у контексту релевантних међународних извора права, као што је УНЦИТРАЛ модел закон о прекограничној инсолвентности као важан правни акт са становишта постизања хармонизације у овој области, те система Јединственог механизма резолуције ЕУ у коме је међународна стечајна процедура доведена до највеће централизације.

Кључне ријечи: Међународни стечај; Банке.

НАСЛЕДНОПРАВНА ДЕЈСТВА УГОВОРА У НАСЛЕДНОМ ПРАВУ

Располагање за случај смрти у српском праву изједначава се са завештајним располагањем. Ово поистовећивање је последица традиционално укореееног схватања да се последња воља може манифестовати једино у форми завештања као једностране, личне, опозиве изјаве воље која није условљена вољом других лица. Отуда је у српском праву завештање једини правни посао који може бити основ позивања на наслеђе. У другим правним системима, првенствено германске правне традиције, поред завештања као инструмента вољног наслеђивања, заступљен је и уговор о наслеђивању као најјачи основ наслеђивања, али и други видови уговорног уређења наследноправних последица смрти неког лица (уговор о будућем наследству/легату, уговор о антиципираном одрицању од наслеђа у различитим модалитетима). Позитивно наследно право РС не допушта наследноправне уговоре као инструменте планирања наслеђивања, али уређује поједине уговоре који опредељују правни положај наследника, због чега су од посебног значаја за наследно право – као што су уговор о доживотном издржавању и уговор о уступању и подели имовине за живота. У раду се настоји утврдити наследноправно дејство ових уговора (интензитет и домашај) и самим тим оправданост њиховог традиционалног уређења наследноправном регулативом. Коначно, у компарацији ових уговора као допуштених инструмената имовинскоправног располагања у српском праву са наследноправним уговорима савремених правних система, настоји се утврдити гранична линија у домену наследноправних дејстава ових института.

Кључне речи: Уговори у наследном праву; Наследноправни уговори; Уговор о наслеђивању; Уговор о уступању и подели имовине за живота; Уговор о доживотном издржавању; Наследноправно дејство уговора.

Виши асистент Његослав Јовић, мр

Правни факултет Универзитета у Бањој Луци

ОПРАВДАНОСТ ЗАКЉУЧИВАЊА *TRIPS* – ПЛУС СПОРАЗУМА

Усвајање *TRIPS*-а у оквиру *WTO* а не у оквиру *WIPO*-а није било случајно и резултат је процјене најразвијенијих држава да *TRIPS* не би могао бити усвојен у оквиру *WIPO* због процедуре одлучивања и противљења неразвијених држава и држава у развоју. *TRIPS* прописује минимална права за заштиту свих грана интелектуалне својине позивајући се на постојеће конвенције којима је регулисана интелектуална својина, а одређена права и сама регулише.

Развијене државе су посебно инсистирале на усвајању *TRIPS*-а и на његовом обавезном прихватању од свих држава као услова за чланство у *WTO*. Усвајањем *TRIPS*-а развијене државе су принудиле неразвијене државе и државе у развоју да подигну ниво заштите интелектуалне својине у свом законодавству. Међутим, овај мултилатерални приступ није био довољан развијеним државама па су наставиле да врше притисак склапањем билатералних споразума са клаузулама које предвиђају већи степен заштите интелектуалне својине, тзв. *TRIPS* – плус споразуме. Термин је колоквијалне природе и ови споразуми не садрже назив *TRIPS* – плус, већ садрже одредбе о заштити интелектуалне својине у оквиру трговинског споразума које су изнад минималних стандарда предвиђених *TRIPS* споразумом.

Предмет овог истраживања јесте оправданост закључивања *TRIPS* – плус споразума и какав је њихов утицај на економије неразвијених држава и држава у развоју знајући да иницијатива за њихово закључивање потиче од САД-а и држава чланица ЕУ.

Кључне ријечи: *TRIPS*; *TRIPS* – плус споразуми; Интелектуална својина; Међународна трговина; *WTO*; *WIPO*.

Виши асистент мр Драгана Дамјановић

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

МЕЂУНАРОДНИ СТЕЧАЈ У ПРАВУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Међународни стечај у праву Републике Српске регулисан је Законом о стечају из 2016. године. Премда је циљ закона био доношење ефикаснијег прописа које је хармонизовано како са рјешењима из региона, тако са правом Европске уније, аутор стиче утисак да су нова правила међународног стечаја доста нејаснија и много лошија у односу на Закон о стечајном поступку из 2002. године. То је нарочито видљиво у дијелу који регулише међународну и посебну надлежност судова Републике Српске, као и мјеродавно право. Аутор ће, поред анализе правила међународног стечаја, настојати да укаже на њихове нелогичности, нарочито имајући у виду упоредне прописе који су, евидентно, били узор домаћем законодавцу.

Кључне ријечи: Међународни стечај; Међународна надлежност;
Признање стране одлуке; Мјеродавно право;
Стечајни поступак

Виши асистент мр Тијана Баћовић

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

КРИТЕРИЈУМИ ЗА УТВРЂИВАЊЕ МАТЕРИЈАЛНИХ НЕДОСТАКА / НЕСАОБРАЗНОСТ РОБЕ УГОВОРУ

Једна од основних обавеза продавца код уговора о продаји јесте да купцу испоручи ствар без материјалних недостатака. Уколико се деси да испоручена ствар не посједује одговарајући квалитет, примјењују се правила о одговорности за материјалне недостатке како би се успоставила равнотежа у узајамним престацијама уговорних страна. Предмет овог рада биће критеријуми за утврђивање постојања материјалних недостатака односно несаобразности робе уговору у домаћем праву и праву Европске уније. Указаћемо да ли су и у којој мјери домаћи прописи усклађени са правом Европске уније када је ријеч о овој проблематици и које активности треба предузети с циљем пружања вишег нивоа заштите купца потрошача на домаћем тржишту. У раду ћемо се користити историјским, нормативним и упоредноправним методом.

Кључне ријечи: Материјални недостатак; Несаобразност; Потрошач; Закон о облигационим односима; Закон о заштити потрошача; Европска унија.

Виши асистент Ђорђе Перишић, мр

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ПОЛОЖАЈ И УЛОГА ПОВЈЕРИЛАЦА У СУДСКОМ ПОСТУПКУ РЕСТРУКТУРИРАЊА

Реструктурирање дужника је поступак чији је циљ поправљање положаја привредног субјекта који се нашао у финансијским тешкоћама. То, у ствари, представља редифинисање односа између дужника и његових повјерилаца, како би се избјегао стечај. У праву Републике Српске, реструктурирање се може спровести без учешћа суда, или са његовим учешћем. Реструктурирање са учешћем суда, о чему се и говори у овом раду, проводи се у три фазе. Прва се односи на преговарање између дужника и повјерилаца, друга фаза, ако се преговори успјешно окончају, одвија се уз учешће суда и повјереника и трећа фаза представља спровођење договорених мјера. Мјере које се предузимају, као посљедица договора, јесу финансијске и структурне природе. Финансијске мјере се односе на: отпуст дугова, измјене каматних стопа и начина отплате дугова, ново кредитно задуживање дужника и сл. Структурне мјере односе се на статусне промјене дужника, затварање или отварање пословних јединица, промјену његове правне форме и сл. У цијелокупном поступку веома је важно одредити положај и улогу повјерилаца. Њихов интерес за спровођење поступка реструктурирања значајно је већи, у односу на интерес осталих учесника у цијелом поступку и у односу на вријеме када дужник није у финансијским проблемима. Иако интерес повјерилаца није још увијек правно декларисан као најважнији, као што је то случај у стечајном поступку, неопходно је предвидјети различите инструменте заштите интереса повјерилаца. Ти инструменти штите повјериоце од радњи дужника којима се могу умањити њихове могућности намирења. Као примјер можемо навести обавезу органа у поступку да воде рачуна о

интересима повјерилаца, истакнуто право на информисање повјерилаца и сл. Такође постоје и инструменти који штите савјесне повјериоце од несавјесних. Тако и овдје важи принцип равноправности свих повјерилаца, могућност међусобног оспоравања потраживања и сл. У домаћем праву поступак реструктурирања је уређен Законом о стечају, а што се тиче права Европске уније најважнији акт је Директива 2019/1023 Европског парламента и Савјета о оквирима за превентивно реструктурирање. У овом дијелу закон није до краја усклађен са директивом. У раду се указује на најважнија одступања Закона о стечају Републике Српске од решења Директиве 2019/1023, како би се подстакао законодавац да приступи измјени законских рјешења.

Кључне ријечи: Реструктурирање; Повјериоци; Интерес; Савјесност и поштење; Право на информисање.

Протосинђел Јоаким Беженариу , дипл. теолог и дипл. економиста

Докторанд у Националној школи за политичке и управне студије у Букурешту, епархијски саветник у оквиру Букурештанске архиепископије, Румунске патријаршије

ВРАЋАЊЕ ОДУЗЕТЕ ЦРКВЕНЕ ИМОВИНЕ, ЧИН ПРАВЕДНОСТИ И ОГРОМНА ДОБРОБИТ ЗА РУМУНСКО ДРУШТВО

Овај рад је састављен по следећој водећој нити: Враћање одузете црквене имовине јесте чин праведности и огромна добробит за румунско друштво, зато што Црква одвија изузетно битну делатност: друштвену, просветну и мисионарску. Корисници добробити друштвене делатности Цркве јесу скоро милион Румуна!

Црква је је страдала у погледу одвијања своје делатности, како услед Закона о секуларизацији манастирских поседа, тако и услед конфисковања за време комунистичког режима.

Ако је Законом о секуларизацији манастирских поседа из 1863. године Румунска држава на недискриминаторан начин и без мера за надокнаду одузела како имовину манастира подложених Светим местима, тако и оних који нису били подложени Светим местима, комунистички режим је после 1948. одузео пољопривредне и шумске терене и црквене некретнине, изузев самих богомоља.

Након обеју етапа, православне парохије и манастири нису више могли да издржавају сами себе и нису више могли да одвијају своју многострану, друштвену, просветну и мисионарску делатност. Тако се објашњава чињеница да је 1864. и 1893. Румунска држава преузела надокнадну обавезу да додељује скроман допринос платама особља вероисповести и да новчано подржава одржавање и активности црквених јединица.

Почев од 1990. Румунска православна црква је поново стекла могућност да испуњава свој задатак у слободи и да одвија широку друштвено-добротворну и културно-просветну делатност на корист румунског друштва. Тако, тренутно, у оквиру Румунске патријаршије делује више од 670 социјалних, медицинских и просветних установа и одвија се више од 750 пројеката и пастирско-мисионарских, социјално-добротворних и културно-образовних програма за румунске заједнице у земљи, а последњих година, и у иностранству.

За одржавање, консолидацију и рестаурацију верских зграда, које већином спадају у категорију историјских споменика културно-националног блага, и за подршку разноврсних активности Цркве у корист румунског друштва, као императив се намеће повратак црквене имовине одузете од стране бившег комунистичког режима у Румунији. Враћене непокретности неће бити продате странцима, него ће бити коришћене за оснивање просветних, социјално-добробитних, медицинских и културних установа.

Румунска држава није вратила Цркви одузета добра за време секуларизације црквене имовине од стране владара Александра Јоана Кузе, а током последњих 20 година била су само делимично враћена црквена добра која је насилно одузео комунистички режим (зграде, пољопривредна земљишта, шуме).

Аутор указује да је повратак црквене имовине коју је одузео комунистички режим чин правичности, али истовремено, и чин подршке разноврсних социјалних активности Цркве у погледу пружања помоћи сиромашнима и угроженима, као и деци и омладини у школама.

У сваком случају, добра враћена Румунској православној цркви не отуђују се, него помажу Румунима, јер су праведност и великодушност суштинске компоненте људског достојанства, како на индивидуалном тако и на друштвеном плану.

Кључне речи: Црквена имовина; Држава; Враћање; Одузета добра; Секуларизација.

**КРИВИЧНОПРАВНА ОБЛАСТ /
CRIMINAL LAW SECTION**

Проф. др Војислав Ђурђић

Правни факултет Универзитета у Нишу

ЗАКОНИК О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ СРБИЈЕ ИЗ 2011. ГОДИНЕ – РАСКИД СА ПРАВНОМ ТРАДИЦИЈОМ

Последњом реформом кривичног процесног законодавства, извршеном 2011. године, радикално се раскида са српском правном традицијом. Непоштовање правне баштине доминира у свим значајним сегментима кривичнопроцесног система – у природи, структури и основним принципима кривичног поступка, затим, везано за фундаменталну поставку да у кривичним стварима правду изриче суд и ширење упрошћених процесних форми, као и за друге процесне установе мањег значаја.

Пре свега, традиционални мешовити тип кривичног поступка замењен је некохерентним моделом који у бити представља компилацију јавнотужилачке истраге и адверзијалног судског кривичног поступка. Судска истрага преуређена је у јавнотужилачку тако што је истражни судија механички замењен јавним тужиоцем, без икакве промене концепције ове фазе поступка и процесних правила којима је била уређена. Главни поступак уређен је као адверзијални, али је због разарања начела непосредности концепцијски у дисхармонији са новом, јавнотужилачком природом истраге јер је тиме омогућено да изведени докази из истраге постану чињенична основа пресуде као да су судски.

По први пут се задире у реформу основних кривичнопроцесних принципа, укидају се начело утврђивања истине и тзв. истраживачка максима, те фундаменталне премисе мешовитог модела кривичног поступа. Тиме се, уз садејство адверзијалног принципа главног претреса, традиционална одговорност суда за извођење доказа и правилно утврђено чињенично стање, преваљује на странке, пре свега на јавног тужиоца.

Ширење диверзионих форми поступка на знатан обим кривичних дела, измешта пресуђење за кривична дела из власти суда у сферу одлучивања другог државног органа, што противречи класичном поимању кривичног поступка. И умножавање упрошћених процесних форми, а нарочито распрострањање страначких споразума на сва кривична дела, представља одступање од традиције којим се ограничава судска власт и одговорност за казнену политику.

Раскид са правном традицијом, концепцијски промашаји и погрешно поимање појединих процесних појмова, удаљили су српски кривични поступак од суштине изрицања правде за извршена кривична дела.

Кључне речи: Кривични поступак, Правна традиција; Истрага; Адверзијални главни претрес; Начело утврђивања истине; Диверзионе процесне форме.

Академик проф. др Станко Бејатовић

Председник Управног одбора Института за криминолошка и социолошка истраживања у Београду, председник Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу, члан Председништва Међународног савеза правника, Москва

АЛТЕРНАТИВНЕ КРИВИЧНЕ САНКЦИЈЕ И РЕФОРМА КРИВИЧНОГ ЗАКОНОДАВСТВА ДРЖАВА РЕГИОНА

Процес реформе кривичног законодавства држава региона траје већ трећу деценију. Бројне су новине које је донео процес реформе у сваком од предметних кривичних закона. Једна, важнија од њих и заједничка за сва анализирана кривична законодавства, је ширење броја алтернативних кривичних санкција (посматрано и са нормативног и са практичног аспекта). Ценећи по нормативним решењима и стручно-критичким расправама, може се констатовати да је питање алтернативних кривичних санкција већ дуже времена једно од актуелнијих питања кривичног права не само држава региона већ и уопште. Основ тако високог степена актуелности ове проблематике лежи у чињеници да је већ дуже времена постало кристално јасно да кривично право са казном као кључном кривичном санкцијом не испуњава очекивања (била да су она реална или не) које савремено друштво пред њега поставља. Скоро да се може рећи да је казна затвора као доминантна кривична санкција доспела до крајњих граница својих могућности и да је праћена немалим бројем негативних појава како за осуђено лице тако и за само друштво које је примењује. С обзиром на ово неминовно је питање: Како наћи излаз из те кризе? Питање је актуелно и због чињенице да и данас кривично право и кривичне санкције и поред декларативног залагања за принцип *ultima ratio*, оно у већини друштава и даље има централно место. Ако већ законодавац не поштује тај принцип, онда би бар у оквиру кривичног права казну затвора требало посматрати као *ultima ratio*. За разлику од непоштовања принципа кривично право као *ultima*

ratio не може се порећи да савремени кривични законодавац настоји да ограничи примену казне затвора. Насупрот. Свођење примене казне затвора на нужни минимум један је од важнијих циљева процеса реформе не само кривичног законодавства држава региона већ и уопште. Међутим, у погледу свођења и ове кривичне санкције на нужни минимум код законодавца се примећује извесна амбивалентност. Док се са једне стране он заиста труди да њену примену ограничи, с друге стране, претња казном код свих или скоро свих кривичних дела представља претњу казном затвора. При томе, и у погледу висине прописане казне затвора законодавац је, не само држава региона, далеко од тога да прети благим казнама. Прети се, по правилу, прекомерном казном, односно оном за коју се мисли да је довољна снага да застраши (или одврати) потенцијалне учиниоце кривичних дела. Ма како лепо звучала добро позната изрека „нико разуман не кажњава“, она има само релативну вредност. Њој би требало додати „ако то није нужно“.

Законодавци држава региона су, сасвим оправдано, схватили да је један од начина решавања проблема везаних за данашње стање њиховог кривичног права и кривичног правосуђа уопште алтернативне кривичне санкције. На основу оваквог њиховог става посебна пажња у целом периоду реформе посвећује се управо алтернативним кривичним санкцијама. Њиховом нормирању и обезбеђењу предуслова за могућност њихове што адекватније примене. Више је разлога оправданости примене овог вида државне реакције на криминалитет у времену којем и сами припадамо а и у времену које је пред нама. Примера ради истичемо само неке од њих:

Прво, поред низа последица које за собом повлачи казна затвора када је у питању учинилац кривичног дела ту су и друге негативне последице које има примена ове казне. На пољу њеног извршења бројни су ограничавајући фактори. Поред тога што је скупа, и што многа друштва не могу себи да приуште њену масовну примену, услед чега се на неки начин може посматрати и као луксуз који неке државе могу себи да дозволе, њено сувише често коришћење има и низ других штетних последица и по друштво и по осуђена лица.

Друго, алтернативне кривичне санкције као замена за краће казне затвора су неупоредиво „исплативије“ у односу на затварање (трошкови исхране, трошкови запослених, трошкови изградње

нових установа и њиховог одржавања, целодневно чување затвореника, њихова здравствена заштита итд.).

Треће, један од аргумената за примену алтернативних кривичних санкција је и избегавање штетних последица казни затвора, као што су стигматизација, депривација и призонизација уместо рехабилитације.

Четврто, применом алтернативних кривичних санкција чува се породица и контакти са родбином, средином у којој живи осуђени, предузећем и сл.

Пето, алтернативне кривичне санкције начелно омогућавају осуђеницима да наставе с радом и стичу приходе неопходне за издржавање породице. С обзиром на ово, неопходно је у нормирању и примени ових кривичних санкција предвидети решења која омогућавају осуђеним да наставе с радом и стицањем прихода од рада нужних за издржавање породице. Једном речју, потребно је предвидети такав систем алтернативних кривичних санкција које омогућавају да осуђени према којима се изричу задрже посао и тиме се омогући њихова успешна ресоцијализација. На овај начин сви имају користи, осуђеник, његова породица и друштво. У противном, суштина алтернативних кривичних санкција доводи се у питање.

Шесто, искуства у примени алтернативних кривичних санкција показују њихов позитиван учинак и по питању рецидивизма.

Седмо, применом алтернативних кривичних санкција решава се питање пренатрпаности затвора.

Осмо, алтернативне кривичне санкције нису само значајне за лакша и евентуално средње тешка кривична дела. Њихова примена, истина посредно, од великог је значаја и за тешка кривична дела јер се тако штеде ресурси кривичног правосуђа који се могу усредсредити за сузбијање тешких кривичних дела. Централна политика савремене криминалне политике држава региона, као и уопште треба да буде: вишеструко ограничене капацитета кривичног правосуђа и казну затвора користити пре свега за тешка кривична дела и учиниоце у погледу којих би други облици реаговања били неуспешни.

Предње изнесени као и други разлози који говоре у прилог оправданости нормирања могућности изрицања алтернативних кривичних санкција ни у ком случају не значи да нису присутна и нека негативна размишљања у вези са њиховом применом. На пример, од стране противника ове категорије кривичних санкција

истиче се да су оне преблаге према учиниоцима кривичних дела и да се њима не постиже сврха кажњавања. Овакав један аргуменат не може се узети *a priori* као специфичност алтернативних кривичних санкција. Аргументат „преблагих“ санкција важи за сваку кривичну санкцију која није примерно и правилно одмерена, тј. увек када се сматра да санкција не одговара тежини извршеног кривичног дела и личности извршиоца. Но, не улазећи у анализу других разлога за и против алтернативних кривичних санкција неспорно је да данас и не само данас превладава, сасвим исправно, схватање да је нужно ограничити примену краткотрајних казни затвора, примењивати алтернативне санкције као супституте казне затвора у што већој мери. У прилог овог су и препоруке Уједињених нација и Савета Европе за мању примену затворске казне и већу примену алтернативних санкција као неизоставног начина решавања проблема пренатрпаности затвора и хуманизације кажњавања. Међутим, и поред свега овог алтернативне кривичне санкције у кривичном законодавству држава региона, и поред извесног напретка, не само да нису, посматрано са аспекта њиховог броја на жељеном нивоу већ и у њиховој примени постоје озбиљне начелне и практичне тешкоће. (Истина, негде мање, као што је случај нпр. са кривичним законодавством Републике Словеније).

Кључне речи: Кривично законодавство; Државе региона; Алтернативне кривичне санкције; Казна затвора; Друштвено користан рад; Казненоправне установе; Осуђено лице; Новчана казна; Викенд затвор; Полицијско упозорење.

Академик проф. др Миодраг Симовић

Судија Уставног суда Босне и Херцеговине, редовни професор Правног факултета Универзитета у Бањој Луци и редовни члан Академије наука и умјетности Босне и Херцеговине

Доц. др Ванда Божић

Правни факултет Универзитета Привредна академија, Београд

ТРГОВИНА ЉУДИМА СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА ЖРТВЕ – КОМПАРАТИВНИ ПРИКАЗ РЈЕШЕЊА КРИВИЧНОГ ЗАКОНОДАВСТВА И АНАЛИЗА СУДСКЕ ПРАКСЕ У СРБИЈИ И ХРВАТСКОЈ

Трговина људима је један од најокрутнијих злочина против човјечности и других добара заштићених међународним правом и један од најсуровијих облика кршења основних људских права. Трговина људима је глобални проблем и феномен данашњег друштва и времена. Заједно са трговином наркотицима, оружјем и прањем новца, трговина људима је и једна од најпрофитабилнијих глобалних криминалних активности која посебно погађа жене и дјецу. Као међународни феномен, она не познаје границе, националност или религију. *Modus operandi* врбовања и искориштавања жртава трговине људима постали су све више перфиднији и бруталнији.

У раду је дат преглед међународног правног оквира за сузбијање трговине људима, те урађен компаративни приказ рјешења Србије и Хрватске у сузбијању трговина људима (са сличностима и дистинкцијом у погледу инкриминација и прописаних кривичноправних санкција), уз анализу судске праксе. Истражена су почињена кривична дјела трговине људима, облици и врста искориштавања, са посебним освртом на жртве ове трговина.

У закључним разматрањима је наведена оцјена стања *de lege lata* у Србији и Хрватској, те дати могући приједлози *de lege ferenda* у борби против трговине људима.

Кључне ријечи: Трговина људима; Врсте експлоатације; Жртве; Анализа стања; Србија; Хрватска.

Проф. др Елена Геннадиевна Багреева

Департамент правового регулирования экономической
деятельности
Финансовый Университет при Правительстве
Российской Федерации

Проф. др Анна Иванова Мантарова

Институт философии и социологии
Болгарской Академии наук,
Заведующая кафедрой «Социальный контроль, отклонения и
конфликты» (Республика Болгария)

КРИМИНОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ У ТЕНДЕНЦИИ В ПЕРИОД И ПОСЛЕ ПАНДЕМИИ

В качестве **цели** описанное исследование рассматривало криминологический анализ преступности первых месяцев 2020 года, совпавших в европейских странах с распространением пандемии Covid-2019. Был использован **метод** компаративного анализа статистической информации официальных источников РФ и Болгарии за указанный период. Проведенный анализ состояния преступности позволил авторам утверждать о существенном изменении структуры преступности в целом - о снижении одних показателей и росте других. Авторы отмечают значимое снижение в первый месяц ряда «уличных» видов преступлений и повышении, прежде всего, показателей киберпреступлений. Со второго месяца регистрируется существенным стал рост таких преступлений, как мошенничество с использованием IT технологий, домашнее насилие и кражи. **Теоретическая значимость** данной работы состоит в: выявлении влияния на преступность социальной среды измененной в результате возникновения чрезвычайных обстоятельств, в обосновании необходимости изучения предела использования правоохранительных органов для обеспечения общественного порядка (в условиях пандемии или иных «рисковых» или чрезвычайных ситуациях), условий достижения баланса и сохранения доверия

граждан, сдерживающими рост преступности. Анализ статистики преступности и произошедших изменений в социально-экономической сфере России и Болгарии за январь-апрель 2020 г. позволяет сформулировать прогностические тенденции об изменении преступности в ближайшем будущем, что и является **практической значимостью** исследования.

Ключевые слова: Криминологический анализ; Преступность; Компаративный анализ преступности России и Болгарии; Пандемия.

Проф. др Елена Геннадиевна Багреева

Департамент правового регулирования экономической
деятельности

Финансовый Университет при Правительстве
Российской Федерации

УПРАВЛЕНИЕ МИГРАЦИОННЫМИ ПОТОКАМИ КАК ПРОФИЛАКТИКА ПРЕСТУПНОСТИ В ПЕРИОД И ПОСЛЕ COVID–19

В условиях пандемии COVID–19 обостряется проблема миграционных потоков. Анализируется криминогенная ситуация в странах в начале пандемического периода, структура правонарушений. В работе дан компаративный анализ управленческих решений государств по отношению к мигрантам в период пандемии. Утверждается, что баланс интересов и потребностей различных групп населения страны, включая мигрантов, и государства на макро- и микро-уровнях социальной реальности позволит избежать всплеска преступности.

Ключевые слова: Преступность; Пандемия; Миграционные потоки; Баланс интересов; Профилактика преступности.

Prof. dr. sc. Hajrija Sijerčić-Čolić

Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu

NADLEŽNOSTI EVROPSKOG JAVNOG TUŽILAŠTVA U ODNOSU NA KRIVIČNA DJELA KOJIMA SE ŠTETI FINANSIJSKIM INTERESIMA EVROPSKE UNIJE

Uredbom Vijeća (EU) 2017/1939 od 12. oktobra 2017. o provođenju pojačane saradnje u vezi s osnivanjem Evropskog javnog tužilaštva (EPPO) osnovano je prvo supranacionalno tijelo koje ima nadležnosti u otkrivanju, krivičnom gonjenju i dokazivanju krivičnih djela kojima se šteti finansijskim interesima Evropske unije. Uzimajući u obzir da se početak rada Evropskog javnog tužilaštva očekuje krajem 2020. godine, člankom su obuhvaćena aktuelna pitanja ostvarivanja prava i dužnosti Evropskog javnog tužilaštva u krivičnim postupcima za krivična djela koja su u nadležnosti ovog nezavisnog tijela Evropske unije. Obrada ovih pitanja je od posebnog značaja s obzirom na to da se očekuje da će Evropsko javno tužilaštvo kroz svoje nadležnosti efikasnije zaštititi interese Evropske unije. Naime, u sadašnjoj situaciji, krivično gonjenje krivičnih djela protiv finansijskih interesa Evropske unije koje je u isključivoj nadležnosti država članica ne daje očekivane rezultate. Zato je analiziranje nadležnosti, te prava i dužnosti Evropskog javnog tužilaštva od posebnog interesa.

Ključne riječi: Evropsko javno tužilaštvo; Ostvarivanje funkcije krivičnog gonjenja; Finansijski interesi Evropske unije; Nacionalno krivično pravosuđe.

Prof. dr Ivanka Marković

Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci

PRAVO NA SUĐENJE U RAZUMNOM ROKU

Pravo na suđenje u razumnom roku proizlazi iz člana 6. stav 1. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i sloboda kojim je garantovano da svako tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ili o krivičnoj optužbi protiv njega ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom, formiranim na osnovu zakona. Ovako proklamovano pravo na suđenje u razumnom roku, bez mehanizama zaštite u slučaju njegove povrede, nije u većoj mjeri uticalo na efikasnost pravosudnog sistema i vremensko trajanje pojedinih postupaka. Zakonom o zaštiti prava na suđenje u razumnom roku predviđena su pravna sredstva za zaštitu ovog prava, uslovi za njihovu primjenu, nadležnost za postupanje kao i kriterijumi za utvrđivanje povrede prava na suđenje u razumnom roku. Zakonom je predviđeno i pravično zadovoljenje zbog povrede ovog prava kao i novčano obeštećenje.

Ključne riječi: Razuman rok; Zahtjev za ubrzanje postupka; Tužba za utvrđivanje povrede prava na suđenje u razumnom roku; Pravično zadovoljenje.

Проф. др Владимир В. Вековић

Правни факултет Универзитета у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици

СВРХА И ПРИНЦИПИ ДЕЛОТВОРНЕ ИСТРАГЕ МУЧЕЊА И ДРУГИХ ОБЛИКА ЗЛОСТАВЉАЊА

Мучење, нечовечно или понижавајуће поступање или кажњавање су глобални проблем који представља озбиљну опасност по тезаурус цивилизацијских тековина, због чега му међународна заједница од почетка интернационализације људских права и слобода посвећује посебну пажњу. У складу с тим, забрана мучења и других облика злостављања конституисана је у бројним међународним документима универзалног и регионалног карактера. Европски суд за људска права је још 1998. године пресудом у предмету *Assenov i drugi protiv Bugarske* установио позитивну процесну обавезу држава чланица да спроведу делотворну истрагу о наводној повреди члана 3 (забрана мучења и других облика злостављања) Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода. Упркос томе, оне често занемарују ту обавезу па је у периоду од 2003. до 2019, донето чак 887 пресуда о повреди члана 3 због непостојања делотворне истраге. Полазећи од богате јуриспруденције Европског суда за људска права, као и инструмената Уједињених нација и Савета Европе из ове области, применом адекватне методолошке апаратуре аутор најпре приступа детаљној анализи сврхе делотворне истраге мучења и других облика злостављања, посебно наглашавајући значај: обезбеђења доказа који ће учиниоца привести правди; изрицања одговарајуће кривичне и/или дисциплинске санкције; ефекта одвраћања; сузбијања некажњивости и афирмације нулте толеранције на злостављање (нико није изнад закона и не може бити изузет од одговорности) и сатисфакције за

жртву. Најзад, с циљем сагледавања целовите слике делотворне истраге, аутор разматра и њене најважније принципе – адекватност; темељитост; независност и непристрасност; благовременост; контрола јавности и учешће оштећеног.

Кључне речи: Мучење; Други облици злостављања, Сврха и принципи делотворне истраге; Европски суд за људска права.

Проф. др Бранислав Р. Ристивојевић
Др Иван Д. Милић, асистент са докторатом

Правни факултет Универзитета у Новом Саду

**ПРАВНА (НЕ)СИГУРНОСТ У КАЗНЕНОМ ПРАВУ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ЗА ВРЕМЕ ТЗВ.
ПОЛИЦИЈСКОГ ЧАСА ПРОГЛАШЕНОГ ЗБОГ
ЕПИДЕМИЈЕ ЗАРАЗНЕ БОЛЕСТИ COVID-19**

За време тзв. полицијског часа проглашеног због епидемије заразне болести COVID-19 донети су многобројни прописи који су имали за циљ спречавање ширења ове болести. Имајући у виду да је било уведено ванредно стање, прописе је прво доносила Влада уз супотпис председника Републике, и то уредбе. Прописе су доносили и поједини министри, и то наредбе. Наредбе су доносили и локални штабови за ванредне ситуације, руководиоци установа и завода, као и државни органи и појединци. Поједини прописи су важили за сва лица у Србији, неки само у одређеној општини, док је било и оних који су важили само за одређене категорије лица (као на пример за лица лишена слободе).

Донети акти су се скоро свакодневно мењали, допуњавали. Они акти који су објављивани у Службеном гласнику РС важили су од дана објављивања. Наредбе које су доносили локални штабови за ванредне ситуације или и други органи и појединци нису објављивани у Службеном гласнику РС нити у службеном листу локалне самоуправе. Реч је о актима који су, по правилу, без потписа и печата, а није било јасно ни од када се примењују. На интернет презентацијама појединих министарстава, локалних самоуправа и других државних органа могло се прочитати да се уводе одређене забране, али се није знало ко их је, на основу којег акта, и када прописао. Иако је у донетим прописима било прописаних забрана „државни званичници“ су неретко саопшта-

вали да то није тачно, те да забране не важе за одређене грађане. Доношени су и прописи у супротности са Уставом Републике Србије и законима. Било је и таквих прописа који су донети од стране неовлашћеног органа или појединаца.

За кршење појединих забрана била је предвиђена прекршајна одговорност, на начин што је у самом акту то експлицитно прописано. Уколико у самом пропису није била прописана прекршајна одговорност за њихово кршење могла је да постоји кривична одговорност – реч је о кривичном делу непоступање по здравственим прописима за време епидемије (чл. 248 КЗ).

Међутим, у том мору прописа, небројивим информацијама државних званичника, непотпуним информацијама на званичним интернет презентацијама појединих државних органа, где је много тога неуставно, незаконито и контрадикторно, стиче се утисак да је правна сигурност у казненом праву била на ниском нивоу.

Кључне речи: Заразна болест; Кривично дело; Прекршај; Правна несигурност; COVID-19.

Проф. др Марина М. Симовић

Омбудсман за дјецу Републике Српске
Факултет правних наука Паневропског универзитета
„Апеирон“ у Бањој Луци

Проф. др Миомира П. Костић

Правни факултет Универзитета у Нишу

ПОЛИТИКА СУЗБИЈАЊА КРИМИНАЛИТЕТА И НАУКА БЕЗБЈЕДНОСТИ

У свом раду ауторке су најприје нагласиле да појава и развој превенције криминалитета чине нека од битних обиљежја кривичноправних система у модерним државама свијета и кроз њих се често рефлектује глобални „трансфер“ праксе и идеје превенције на начин како су оне уграђене у различите јурисдикције и унутар саме јурисдикције поједине државе. Тај начин је увијек јасно обликован различитим локалним и културолошким традицијама, као и социјално-легалистичким контекстом питања која регулише. Прихватање превентивних стратегија и технологија, у најширем смислу, условљено је њиховим сравњавањем са политичким стремљењима, с једне стране, као и њиховим сазвучјем са вриједностима културе, с друге стране. Затим, битно је сагледати и схватања злочина, реда и безбједности, с тим што ова три појма чине кључ развоја превенције злочина и сигурности у друштвеној заједници. Представљена су нека од старијих схватања превенције криминалитета, у старом вијеку, па до огромног временског размака од тада до периода прије савременог доба, када се могу издвојити размишљања која се везују за период класичног либерализма у 18. вијеку, у Енглеској, као и у континенталном дијелу Европе, све до најновијих криминално-политичких схватања и тезе да

„ништа не успијева“. Сви они су припадали различитим филозофским правцима или школама кривичног права, а међу њима било је и успјешних писаца и теоретичара, који су се диљем свог професионалног живота, на један или други начин, бавили питањима кривичног правосуђа и криминалитета.

Начињен је и осврт на приступ ресторативне правде и значај примјене ресторативне правде у затворима ради спрјечавања рецидивизма. Истакнута су и основна начела превенције криминалитета. То су: постављање јасних циљева; усмјеравање пажње на специфична питања; разумијевање питања; изношење скептичног става у односу на мобилност учинилаца; разматрање различитих рјешења и предупређење тешкоћа око имплементирања. Типологија превенције криминалитета сагледана је кроз: типологију сличну превентивном медицинском приступу, дводимензионалну типологију, као и елементе типологије према иницијалним процесима и активностима. Посебна пажња усмјерена је на ситуациону превенцију, њене елементе и критички став према њој.

Кључне ријечи: Превенција криминалитета; Наука безбједности; Ризични фактори; Заштитни фактори; Начела; Типологија.

Проф. др Младенка Говедарица

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ПРЕГОВАРАЊЕ О КРИВИЦИ

Преговарање о кривици представља један од најпрогресивнијих правних института преузет из англосаксонског типа кривичног поступка у кривично процесно законодавство Босне и Херцеговине 2003. године. Смисао увођења овог института проналазио се у убрзавању рјешавања кривичних ствари, односно растерећењу тужилаштва и судова када су испуњени услови за његову примјену.

За преговарање о кривици можемо рећи да је „преговарачки посао“ између јавног тужиоца, с једне стране, и осумњиченог, односно оптуженог и његовог браниоца, с друге стране. Предмет преговарања су правна квалификација дјела и кривична санкција. Карактеристично за овај институт је велика власт диспонирања странака материјалноправним захтјевом уз могућност окончавања кривичног поступка осуђујућом пресудом без суђења.

Кључне ријечи: Кривични поступак; Јавни тужилац; Осумњичени; Оптужени; Преговарање о кривици.

Доц. др Живорад Рашевић

Оружане снаге БиХ

Проф. др Владимир М. Симовић

Тужилац тужилаштва Босне и Херцеговине

Факултет за безбједност и заштиту Независног универзитета у
Бањој Луци, Правни факултет Универзитета „Витез“ у Витезу

ВОЈНА ДОКТРИНА КАО ИЗВОР МЕЋУНАРОДНОГ ХУМАНИТАРНОГ И КРИВИЧНОГ ПРАВА

Чланом 83 Протокола 1 уз Женевске конвенције (8. јуни 1997.) државе су обавезане да укључе проучавање хуманитарног права у своје програме војне обуке, а чланом 84 да доставе другим државама прописе којим се обезбјеђује њихова примјена. У том смислу, војнодоктринарне публикације, које прописују правила употребе војне силе, формулисана у складу са правилима ратне вјештине, могла би се сматрати извором међународног хуманитарног права, а посредно и извором кривичног права када су ова правила прекршена. Да би се одговорило на питање у којој мјери војна доктрина заслужује овај статус, у овом раду се разјашњава њена правна природа. У том циљу се тумаче релевантна правила хуманитарног права и међународног и домаћег кривичног права.

Показује се да се у међународном хуманитарном праву војна доктрина сматра обичајним извором, те да су у пракси Међународног суда правде војнодоктринарне публикације коришћене као одлучни докази одговорности држава. У кривичном праву војна доктрина се сматра извором правила војне струке, која постају кривичноправна релевантна путем бланкетних одредби Римског статута Међународног кривичног суда. Имајући у виду велики значај војне доктрине за оцјену легалности употребе војне силе, предлажу се одређене институционалне мјере којим би се војној доктрини поклонила дужна пажња.

Кључне ријечи: Војна доктрина; Хуманитарно право; Кривично право; Противправност.

Доц. др Милијана Буха

Правни факултет Универзитета у Бањој Луци

ДВА КАЗНЕНА ПОСТУПКА ЗА ИСТИ ДОГАЂАЈ

Овај рад је инспирисан пресудом Европског суда за људска права у предмету А. и Б. против Норвешке, која поново „оживљава“ став који је Суд заузео у предмету Золотухин против Русије и тиме се истовремено удаљава од схватања изнесених у предметима Марести против Хрватске, Муслија против Босне и Херцеговине, Марковић против Србије.

Само једно вријеме, можемо рећи ограниченог рока трајања, доминирао је став Европског суда за људска права заузет у поменутим предметима који се односе на земље бивше Југославије, да пресуђен догађај у прекршајном поступку онемогућава поновно суђење у кривичном поступку, ако је исти чињенични опис у оба казнена поступка.

Исти чињенични опис у оба казнена поступка и у прекршајном и кривичном, не искључује могућност да се истом лицу два пута суди за исти догађај, ако из истог догађаја имамо дјела различите правне природе, друге посљедице дјела. У прекршајном поступку суд треба да цијени околности и чињенице које су предмет прекршајног поступка, да утврди чињенице из казног догађаја које могу само бити предмет прекршајног поступка. Супротно поступање прекршајног суда у прекршајном поступку од дужности да утврђује чињенице које се односе нпр. на нарушавање јавног реда и мира, значи повреду надлежности суда.

Сматрамо да неће доћи до повреде основног људског права на забрану двоструког суђења за исто дјела, ако се поводом истог догађаја воде два казнена поступка, јер није ријеч о истом дјелу, већ само о истом догађају и различите су посљедице настале истим догађајем.

Кључне ријечи: Исти догађај; Казнени поступци; *Ne bis in idem*.

Доц. др Сузана Димић
Доц. др Мирјана Букић

Правни факултет Универзитета у Приштини,
Косовска Митровица

Доц. др Ванда Божић

Правни факултет Универзитета Привредна академија у Новом
Саду, Београд

ИСТРАГА ПОРЕСКИХ КРИВИЧНИХ ДЕЛА

Кроз смањење расположивих доходака пореских обвезника, опорезивање утиче на умањење њихове економске снаге. Овај, такозвани економски терет, наилази на различите модалитете отпора пореских обвезника. Неретко, они се испољавају кроз свесно и намерно предузимање одређених активности којима порески обвезници умањују или не испуњавају своје пореске обавезе. Најтежи облици противправних понашања пореских обвезника инкриминисани су као пореска кривична дела, чиме је успостављен систем кривичноправне заштите фискалног система државе.

Сврха истраге заснива се на прикупљању довољног броја квалитетних доказа, не би ли се дошло до степена вероватноће као средњег нивоa извесности да је учињено кривично дело, и тако успоставила база за подизање оптужнице. Као некадашња дужност истражног судије, прикупљање доказа је у новоуспостављеном систему тужилачке истраге, поверена јавном тужиоцу. Пореска кривична дела носе одређене специфичности, те захтевају да се истраже у нешто другачије компонованој истрази. Уз суделовање пореске полиције, финансијских форензичара и по потреби других стручних лица, отвара се пут ка успешном процесуирању учинилаца ове категорије кривичних дела.

Кључне речи: Пореска кривична дела; Истрага; Финансијска истрага

Доц. др Горан Маричић

Правни факултет привредна академија, Нови Сад

Др Гојко Павловић

Истрживачки центар, Бања Лука

МЈЕСТО И УЛОГА ПОРЕСКЕ УПРАВЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ У СПРЕЧАВАЊУ КРИВИЧНИХ ДЈЕЛА ПРОТИВ ПРИВРЕДЕ И ПЛАТНОГ ПРОМЕТА

Због тешкоћа у одређивању појма привредног кривичног дјела, неријетко се умјесто тог појма набрајају кривична дјела која се могу сматрати кривичним дјелима против привреде и платног промета. У складу са уставним уређењем у Босни и Херцеговини ова кривична дјела су прописана у четири одвојена кривична закона, односно на сваком нивоу власти у БиХ посебно. Тако, Кривични законик Републике Српске прописује укупно 30 кривичних дјела против привреде и платног промета, односно привредног криминалитета. Стога, циљ рада је да се најприје укаже на привредна кривична дјела која су прописана у кривичном законодавству Републике Српске. Упоредно посматрајући није риједак случај да се за борбу против овог вида криминалитета оснивају посебни органи, попут финансијске полиције, којима се прописују надлежности и дају овлашћења која су превасходно усмјерена на спречавање и откривање кривичних дјела из ове области. Међутим, у последње вријеме се за спречавање овог вида криминалитета најчешће формирају уско специјализоване организационе јединице при министарствима надлежним за унутрашње послове и финансије. С тим у вези, намјера је аутора да укажу на правне и институционалне капацитете Пореске управе Републике Српске на спречавању и откривању кривичних дјела из ове области. Пореска управа

Републике Српске, као републичка управа у саставу Министарства финансија Владе Републике Српске, надлежна је, између осталог, и за истраживање чињеница и прикупљање доказа о могућим кривичним дјелима из области пореза, као и за подношење извјештаја надлежним тужилаштвима. Посебан дио у раду чине резултативеденог истраживања за претходних пет година, а који су у вези са појавним облицима, структуром и динамиком / феноменологијом поднесених извјештаја надлежним тужилаштвима у Републици Српској од стране Пореске управе Републике Српске.

Кључне ријечи: Привреда; Кривична дјела; Пореска управа.

Виши асистент Љубана Сладић, ма

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

КАЗНА ДОЖИВОТНОГ ЗАТВОРА КАО КРИВИЧНОПРАВНИ ИНСТРУМЕНТ РЕАКЦИЈЕ НА КРИМИНАЛИТЕТ (ОПРАВДАНОСТ ИЛИ НЕ?)

У раду ће бити више ријечи о казни доживотног затвора као једној од најдискутабилнијих и најспорнијих врста кривичних санкција. Кривичне санкције представљају кривичноправне инструменте реакције на криминалитет. Да ли ова врста кривичне санкције оправдано има своје мјесто у систему кривичних санкција, да ли превагу односе аргументи за или против ње, да ли постоје и који су механизми преиспитивања исте, питања су којима се бави аутор овог рада.

Кључне ријечи: Кривичне санкције; Казна доживотног затвора; Криминалитет.

**ИСТОРИЈСКОПРАВНА ОБЛАСТ /
HISTORY OF LAW SECTION**

Associate Professor Mariateresa Carbone, PhD

Professore Associato di Diritto romano e Diritti dell'Antichità
(IUS/18) presso il Dipartimento di Giurisprudenza, Economia e
Sociologia dell'Università degli Studi Magna Græcia di Catanzaro

ROMAN ROOTS OF MINOR'S IMPUTABILITY

The impubes's delict liability, in the classic period, is subordinated to being *doli* or *culpae capax*; two decemviral provisions, instead, established a less severe sanction with respect to pubes in case of impubes's criminal behavior regardless from assessment about their actual ability to commit crime. Some textual clues allow us to speculate on the historical event that determined this evolution whose goal stands as a fundament of our current regulations, where an age range is also expected, characterized from an absolute presumption of not-imputability to the next one (that a recent proposal of law would tend to turn down, bringing it closer to the ages of *pubertati proximi*) where the imputability depends on the ability to understand and want the subject.

Key words: Impuber; *Dolus capax*; *Culpae capax*; *Pubertati proximus*; Minor's imputability; Impubes's delict liability.

*Professor Giovanni Brandi Cordasco Salmena di San
Quirico, PhD*

Former Professor of Hellenistic Roman Law at the University of
Urbino “Carlo Bo” Department of Legal Sciences - College of
Doctors 1506 - Lecturer in Roman Christian Law at the Free
Orthodox University of Pistoia “San Gregorio Magno” -
Theological Faculty - Theological Licentiate Courses.
Variously in charge of Ancient Law in Geneva and Cuneo

**RULES OF JUDGMENT AND GUARANTEES OF THE
OFFENDER IN THE TRIAL AGAINST JESUS OF
NAZARETH. FROM THE FORMALITIES OF THE
SANHEDRIN EDUCATION TO THE RHETORICAL
FREEDOMS OF THE IMPERIAL ROMAN
INQUISITION**

What we read in Matthew, 26.59, relating to the probative instruction that the Sanhedrin conducted towards Jesus of Nazareth, it must be understood in an almost completely different sense compared to what Mark refers more widely in 14.55-56a. The Sanhedrin was looking for evidence against the suspect person in order to obtain an exemplary sentence but it could not find it: many testified falsehood, vitiating the depositions as contradictory. This means, therefore, that the College did not want to find false testimonies. In the text of the Evangelist the anxiety with which the judicial initiative is pursued is evident, but this does not justify the doubt that the acquisition of the evidence would ripen irritably if not even maliciously. On the other hand, the inquiry, becoming urgent in those days of Easter, had preceded almost the entire public life of the Nazarene, so that his preaching is already punctuated by lively debates with different opponents

but all the representatives of authority from time to time (Pharisees and Herodians, Pharisees and Sadducees, Pharisees, priests and leaders of the people.

From this point of view, also on the basis of a recent suggestion by Massimo Miglietta from Urbino, even innovating what was previously argued in other writings, it is inclined to the hypothesis that in the criminal trial exercised against Jesus of Nazareth the function of the Sanhedrin was aimed at an investigation focused on the evidence to be referred not only to the Jewish authorities but also to the Roman ones, with particular reference to the crime of *laesa maiestas*, the knowledge of which would certainly have affected the latter. In partial discrepancy with what expressed in the other writings already mentioned, where the charge ascertained by the Sanhedrin was irreconcilable with respect to the one that legitimized the sentence of Pontius Pilate, and starting from the state of the most recent historical research, especially for what concerns the rights of the ancient Mediterranean and of biblical and Semitic rhetorical analysis, the importance of the Sanhedrin phase must be reconsidered as no longer completely independent from the procuratory phase. Even behind the comfort of the content of John's Gospel about the facts of the Passion but above all of the significant contribution increased by a greater interest in apocryphal sources, which lead to a different connotation of blasphemy, abstracting it from the contours of a simple messianic declaration, it is legitimate to argue that the Jewish protest may have assumed a *plurioffensive* significance such as to have been absorbed by the *laesa maiestas*.

The Peter's and Nicodemus's Gospels (see especially the Gospels. Pt. 4,11; Gospels Nicod., Vers. Gr. A, 1,1), both written, originally, between the end of the first and the beginning of the second centuries A.D., that is, significantly in the context of a temporal glimpse where the canonical Gospels are also placed, support such a review from several sources. The use of the verb *κατηγορέω* by Nicodemus leaves no room for interpretation to the intentions of the leading exponents of the Jewish nation that can only be understood as a formal indictment, which follows, a

fortiori, the charge of a crime (blasphemy - *laesa maiestas*) in its *plurioffensive* structure. Asked the Prosecutor's question: *what is it what they attest against you?* (τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν) the response of the synhedrites (καταμαρτυρέω) is symptomatic of the solemn dimension of the accusation.

Therefore, if not with the same peremptory nature as Miglietta, it can be concluded that after the Sanhedrin investigation based on the rigor of the Jewish procedure, the trial phase took place before the Roman Procurator in the usual form of the rhetorical freedoms of the late imperial inquisition which culminated in the issuance of a death sentence with an entirely Roman punishment. It is well established that the decision to arrest Jesus of Nazareth was by no means an extemporaneous act of the last moment due to how erroneously the *communis opinio* took root, indeed it cannot be silenced that already after some sensational demonstrations, especially after the first Passover in Jerusalem, when he drove the merchants out of the Temple arrogating messianic purposes, the Great Sanhedrin had begun to gather evidence against him in the course of an investigation conducted through the rigorous assumption provided not only by the *Torah* but, minutely, also by the *Mishnah*. Furthermore, it is clear from this that the synhedrites were thinking not only of a survey of the disputes before the Sanhedrin but, perhaps, even more, of a survey of the disputes that would have devolved to the authorities of Rome: their investigation is not limited to the facts concerning only orthodoxy with respect to the conduct of the investigated but more generally to his heterodox attitude towards the Roman authorities of which the tribute to Caesar (Lk., 20, 20b) is the most eloquent expression. It is quite clear that the Sanhedrin mission had the first function of admonishing the suspect about his heterodox behavior as the Jewish procedure prescribed with formal value in wanting to prelude the preliminary experiment of the subsequent criminal action.

If this had not been the case, the College could have raised the doubt that the leaders of the Nation had really recognized the Nazarene as the Christ, which is why Caiaphas well expressed

when he said: *it is better that just one man dies in order to save all the people rather than the whole nation perish*. These are not informal *conciliaboli* but properly chrismatic meetings: the *Sanhedrin* does not conspire but deliberates, it issues a precise precautionary order banned for all Israel through the announcement to the crowd and behind the indication of a reward (Talmud of Babylon – *Sanhedrin* 43a).

The arrest of Jesus of Nazareth is an exclusive initiative of the Jewish authorities whose power falls within their competences exercised to instruct a process that has been meditated for some time and devolved for the decision to the Roman authorities: nor could it be otherwise as John expresses lapidarily in 18.31b when faced with the Procurator's question as to why the Synedrites did not condemn the prejudiced according to their own law, they can only answer: *we are not allowed to kill anyone*.

Key words: Rules of judgment; Trial against Jesus of Nazareth; Sanhedrin education; Roman Inquisition.

Dottore di ricerca Giovanni Carlo Seazzu, PhD

Dipartimento di Giurisprudenza della Università di Sassari

“BENI COMUNI” E “AZIONE POPOLARE”. PROBLEMI ODIERNI E SOLUZIONI ROMANE

Il fenomeno di esaurimento delle risorse ambientali, tra cui l'acqua, ne ha fatto cercare la migliore gestione giuridica: nella appartenenza “comune” e, quindi, nella titolarità “popolare” della azione di tutela; ovverosia: negli istituti, di Diritto romano, delle *res communes omnium* e delle *actiones populares*. Ciò necessita di un ripensamento: sia del “sistema giuridico romano” sia del “sistema giuridico odierno” e quindi, “*de iure condendo*”, di una riforma degli ordinamenti giuridici odierni sul “modello” del sistema giuridico romano, in particolare per quanto concerne: la concezione della natura della unità collettiva e, ancor più, il regime della sua volizione.

/

The phenomenon of depletion of environmental resources, including water, made it look for the best legal management: in the “common” belonging and, therefore, in the “popular” ownership of the protection action; i.e. in institutions of Roman law, *res communes omnium* and *actiones populares*. This requires a rethink: both of the “Roman legal system” and of the “present legal system” and then, “*de iure condendo*”, of a reform of today’s legal systems on the “model” of the Roman legal system, in particular as regards: the concept of the nature of collective unity and, even more, the regime of its volition.

Key words: Environment; Water; *Res communes omnium*; *Actiones populares*.

Проф. др Самир Аличић

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ИЗРАДА СТВАРИ У ЗАКОНУ О СТВАРНИМ ПРАВИМА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ У СВЕТЛУ РИМСКОГ ПРАВА

Предмет рада су правила члана 119 Закона о стварним правима Републике Српске о изради ствари (*specificatio*). Аутор их подвргава онтолошком тумачењу, на основу изворног контекста који су ова правила имала у римском праву, и упоређује их са упоредноправним решењима. Циљ рада је да се понуде могућа решења за различите ситуације које се могу јавити у судској пракси, а које словом Закона нису изричито регулисане, као и могућа решења *de lege ferenda*.

Кључне речи: Римско право; Стварно право; Упоредно право; Оригинарно стицање својине; Израда ствари.

Доц. др Сања Савић

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ПРАВНИ ПАРТИКУЛАРИЗАМ И СТВАРАЊЕ ЈЕДИНСТВЕНОГ ПРАВА У КРАЉЕВИНИ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА

Један од значајнијих изазова са којим се Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца суочила након свог настанка била је појава правног партикуларизма. У новоствореној држави је постојало шест правних подручја од којих је свако имало своја посебна обележја. Иако је рад на изједначавању права започео одмах након уједињења он је текао споро, упркос томе што је Видовданским уставом био предвиђен скраћени законодавни поступак. Разлог томе су биле различите друштвене и политичке прилике. Правни систем Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца / Југославије никада није унификован у целости.

Кључне речи: Краљевина СХС; Правни партикуларизам; Правна подручја; Унификација права.

Др Урош Станковић, асистент са докторатом

Правни факултет Универзитета у Новом Саду

ТЕРМИНИ ОБЛИГАЦИОНОГ ПРАВА У ДРЖАВИ ПРВОГ СРПСКОГ УСТАНКА

У раду ће бити речи о правним терминима који се превасходно користе у терминологији облигационог права коришћеним у држави Првог српског устанка. Аутор ће побројати облигационоправне термине, покушати да установи њихову етимологију и дати свој суд о исправности коришћених термина са језичког становишта. Чланак ће садржати и закључке о уделу различитих језичких слојева српског књижевног језика и туђица у облигационоправној терминологији употребљаваној у држави Првог српског устанка.

Кључне речи: Први српски устанак; Облигационо право; Правна терминологија; Српски књижевни језик.

Виши асистент мр Мирјана Пунић

Правни факултет Универзитета у Источном Сарајеву

ЕПИТРОПИ У ДУБРОВАЧКОМ ПРАВУ

Уз помоћ архивске грађе у раду се обрађују важнија питања која се односе на институт епитропа у дубровачком праву. Најприје се указује на поријекло овог института које је врло сложено. Аутор сматра да се може повезати са римским пост-класичним правом, с једне, и византијским правом, с друге стране. Након тога анализирају се одредбе о епитропима садржане у *Statutorum civitatis Ragusii*. Такође, проучавају се и одредбе о епитропима у статутима неких других приморских градова ради међусобног поређења. Уочавају се многе сличности и неке битне разлике, уз закључна разматрања.

Кључне ријечи: Епитропи; Дубровник; *Statutorum civitatis Ragusii*.

Viši asistent Mirza Hebib, mag. iur.

Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu

IZVRŠENJE TESTAMENTA VITEZA PRIBISLAVA VUKOTIĆA – PRILOG RAZUMIJEVANJU RAZVOJA PRAVNE KULTURE

Predmet rada predstavlja povijesno-pravna analiza imenovanja supruge Doroteje za izvršiteljicu testamenta viteza Pribislava Vukotića napisanog u Padovi 1475. godine. Predmetni institut izvršenja testamenta nije uobičajan u rimskom pravu. Štoviše, najstarije rimsko pravo nije ni poznavalo institut izvršenja testamenata. U Gajevim institucijama stoji kako je „nevažeci legat napisan prije imenovanja nasljednika, jer testament, jasna stvar, dobija snagu, iz imenovanja nasljednika i zato se smatra da je imenovanje nasljednika glava i temelj testamenta“. Bez takve odredbe testament je bio ništav. U skladu s tim jedini i direktni izvršitelj bio je nasljednik. Pod utjecajem kršćanstva u daljem razvoju prava javit će se lica čiji zadatak je bio nadzor nad isplatama legata.

Šire gledajući, utjecaj crkve, uključujući i kršćanski duh samog testatora dominira i Vukotićevim testamentom. Jasno je vidljiv kroz molitve za vlastitu dušu, brigu o obitelji, uključujući i dijete koje još uvijek nije rođeno, prisustvo crkvenih ljudi pri izradi testamenta, te velike količine pro anima legata. U povijesno-pravnom kontekstu posebnost ovog testamenta predstavlja imenovanje supruge Doroteje za izvršiteljicu. Iz njezina imenovanja i ovlasti koje su joj ostavljene jasno proizlazi kako nije u pitanju bila zaštita crkvenih interesa, već zaštita interesa nasljednika.

Primjena instituta se analizira kroz prizmu srednjovjekovne pravne kulture, uspostavljajući vezu između pravne prirode i funkcije instituta izvršenja testamenta i stvarnog pravnog sustava determiniranog kolektivnom pravnom svijesti.

Ključne riječi: Pribislav Vukotić; Testament; Izvršitelj testamenta; Padova; Bosna; Rimsko pravo; Ius commune; Pravna kultura.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

34(048.3)

НАУЧНИ скуп "Изазови правном систему" (2020 ; Пале)

Зборник сажетака "Изазови правном систему" = Collection of Abstracts "Challenges to the legal system" / Научни скуп, одржан 24. октобра 2020. год. на Палама ; [организатори] Универзитет у Источно Сарајеву, Правни факултет, Међународни союз юристов, Москва, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Београд, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд ; [приредио Димитрије Ђеранић]. - Источно Сарајево : Правни факултет, 2020 (Пале : Dis Copy). - 124 стр. ; 21 cm

Текст на срп. и енгл. језику. - Текст ћир. и лат. - Тираж 40.

ISBN 978-99938-57-52-5

COBISS.RS-ID 129742337